

Climate Change and Rural Communities:

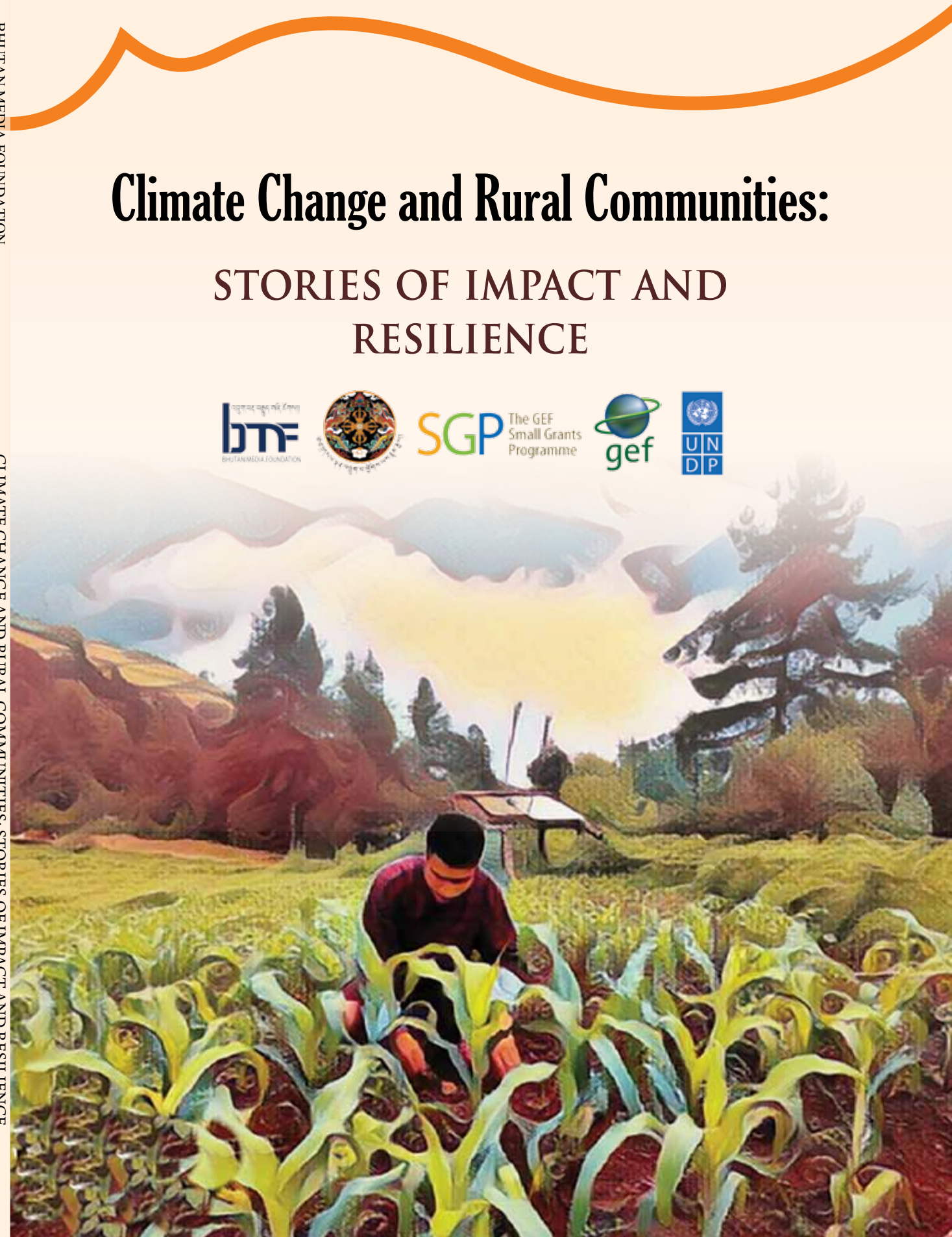
STORIES OF IMPACT AND RESILIENCE

BHUTAN MEDIA FOUNDATION

Telephone: 00975-02-331705 | 331709 | P.O. Box: 1655

Lhado Lam | Thimphu, Bhutan | Email: bmf@bmf.bt | www.bmf.bt

Climate Change and Rural Communities:

STORIES OF IMPACT AND RESILIENCE

Table of Contents

05

Looking for mountain gold amidst
changing climate

11

Cordyceps boom brings
prosperity amid sustainability concerns

16

A journey of joy: warm temperatures
enable maize cultivation at higher altitudes

22

Embracing the lessons of
climate change

27

Drying water sources ravaged paddy
cultivation in Pemagatshel

32

Finding solution for drying
water sources

32

གཙང་པོ་གཡུས་ཚན་ནང་ གནམ་གཤིས་འགྱུར་བསྐྱོད་རིག་
པའི་སོ་ནམ་ལས་འགྲུལ་འགོ་བཙུགས་ཡོད་པ།

Transforming degraded fallow lands
into climate-smart agriculture expanses

39

གནམ་གཤིས་འགྱུར་བསྐྱོད་ཀྱི་སོ་ནམ་རིག་པ་ ཡར་རྒྱས་
མདུན་དུ་སློབ་འཁོར་བསྐྱེད་པ།

42

Adapting to climate smart
agriculture

45

Climate Change and its impact
on business

48

Practices to be implemented
when considering climate change

53

སོ་ནམ་པ་ཚུ་གི་ བྱང་ཕྱད་གསར་པ་ ཨར་མི་ཁྲམ་འབྲུབ་ཚུ་
གིས་ བཟའ་སྦྱོར་ཉེན་སྲུང་ལུ་གཞོན་ཉེན།

54

Tsirang farmers struggle against
destructive pest

63

ལོ་ཐོག་ལུ་ གཞོན་པ་རྒྱབ་མི་འབྲུབ་ བཀག་ཐབས་ལུ་ ཡུན་
རྒྱུ་གི་ཐབས་ལམ་ ལག་ལེན་འཐབ་དགོས།

64

Fighting the Army Worm

69

Looking for mountain gold amidst changing climate

Choki Wangmo

Gumna, Laya—It is late in the afternoon, when hours after descending a steep and dangerous cairn, glistening with layers of snow, the majestic Masangang came into view. A crisp mountain air cut through the silent vast land as the strong breeze gracefully encircled the towering peaks. A lone woman with a child strapped on her back, trudges towards the campsite, a stark figure amidst the snow-white landscape.

Chimi Dema, with her 9-month-old grandson, Tandin Sonam is returning to the campsite with their day's harvest of cordyceps. "It is just a single piece," she said with a frown. Early that morning, the duo left their campsite at Gumna, the base of the Masangang range to look for yartsa guenbup which has become extremely rare in recent years.

Chimi's daughter, Sonam Wangmo, along with more than 20 highlanders from Lungo in Laya left for the higher peaks with high hopes of a better harvest. Since its legalisation in 2004, for a month every year, people in the mountains of 15 gewogs in Bhutan make a tortuous and cumbersome journey, scaling above 4,000 and 5,000 metres looking for the "Himalayan Gold".

Once in the uncertain alpine mountains, they spend most of their time crawling on the ground, trying to collect cordyceps among other grasses. The conditions are harsh— treacherous routes, freezing winds, rain, bloodshot eyes, strong ultraviolet rays, low oxygen, migraines, and altitude sickness. There are no guarantees that they will find anything at the end of a month after braving such hardships in the mountains.

The risk of death and brawls among other collectors hangs heavy. People had died for the internationally sought-after aphrodisiac, *Ophiocordyceps sinensis*. The most recent incident in Tsharijathang in 2021 is still fresh in their memories.

Pem Zam from Lungo is still haunted by the memories of her 10 friends who were buried under a landslide in 2021 at Tsharijathang as she watched in horror. She camps below a glacial lake; her nights are disturbed by thoughts of dying in an outburst flood or snow avalanches.

But in the evening, she sits by the fire in her wobbly tarpaulin tent. The silent fall of the snow is loud as the eerie night sets in. She digs into her pockets and starts counting her day's harvest. She got 10 pieces. As she put cordyceps into a plastic jar, she smiled, "It is my lucky day."

Her friends, who climbed higher than Masangang, returned with a few pieces of cordyceps, and a throbbing migraine.

Three decades ago, Pem Zam's 62-year-old father Rinchen Tashi collected a bag full of cordyceps in one sitting. As the fungus did

not have any commercial value, they would collect only a few for self-consumption. As the four members of his family return with a mere harvest after a month in the mountains, he is in disbelief. This year, the harvest will be poorer, he said. Untimely snowfall is an indication, the village astrologer said.

Records show that Laya has experienced a decline in the abundance and quality of cordyceps in recent years. The amount auctioned at the forest range within the Jigme Dorji National Park showed a decreasing trend—from 55.93kg in 2020 to 38.06kg in 2021.

Climate change, characterised by fluctuating temperatures and unpredictable weather patterns, is believed to have disrupted the growth and development of cordyceps. As mountain areas are expected to experience a further increased temperature rise, their main source of livelihood is in jeopardy.

A conservation biologist, Lhendup Tharchen, says that such extreme weather conditions due to a changing climate will have an adverse impact on the highland communities. Climate change, he said, will

impact the growth of cordyceps. “Cordyceps is a caterpillar fungus, and the humidity and the moisture availability will certainly favour the growth. An increase in temperature will have a huge impact on cordyceps as both the host fungi growth and the life cycle of the moth will be affected.”

This has become a rampant phenomenon across the Himalayan communities in India, Nepal, and China. A research study conducted by Stanford University reported a significant decline in cordyceps collected— in Nepal, the production per person significantly dropped from 212-261 pieces in 2006 to 97-126 in 2010, while China experienced a substantial 70 percent decline in yield from 1978 to 2001.

Unsustainable collection, ecosystem disturbance, and climate change, the research says, had caused the rapid decline.

The snowfall in May this year was heavy in Laya. This had affected the cordyceps growth, as most of the fungus were left to rot in the deep snows. If Laya receives heavy snowfall in February, a “normal snowfall time”,

the harvest, it is said, would be good. Due to erratic weather conditions— heavy rain and snow—Pem Zam and her friends stay in tents for most of the days during the collection period. They occasionally go outside to check the weather.

The cordyceps collection, which was once a masculine task has become a lucrative job for everyone

15 years. This year, she walked half a day to Gumna from Lungo with her husband and the youngest son to collect the cordyceps. Her three other children and their families had spread across various collecting areas in Laya Gewog. Her five-year-old granddaughter is left in the care of the early childhood care and development centre in Laya.

“We used to collect 500 pieces a day two decades ago,” Pem Lhaden recalls. Now the highest amount one can collect in a day is 50, that too, when the harvest is good, which is every four years. Last year, it was a lucky year for them. The harvest was good, with a record price of Nu 2.85 million for a kg at the auction yards.

“It is like a gamble; it depends on luck. The times are difficult now, snowfall has decreased too,” the mother of four said, as she pointed at a receding snowline along the Raenagu Mountain range. “The snow used to reach till the base. Now it is just rocks.”

The mountain gold has helped attract many dropout youths in the highlands. Tshering Yangden, a

in the household. A household can get three permits issued by the gewog administration. But there are many who leave behind their children and elderly parents in the villages as they leave for the mountains in hopes of even obtaining a piece of the highly-priced fungus.

Pem Lhaden, 50, had been collecting cordyceps for the past

middle school dropout climbs as high as 5,000 metres to collect cordyceps. She takes noodle seasonings and sweets to counter mountain sickness. She is planning to head to Lunana, about a three day's hike away from Lungo. It is located at a higher altitude but the group of young people wants a better harvest.

While her mother goes to collect the cordyceps, Karma Yuden, 8, tends to her two-year-old brother in the tent. She had to drop out of school after completing class I when her parents separated years ago.

Pem Zam left behind her ageing parents and 84-year-old mother-in-law with dementia in Lungo. Her two children are in boarding schools in Gasa. Occasionally for an hour, she climbs a pass with a cellular network to ask after them.

Times are difficult for women. Maintaining hygiene in such cold weather is almost impossible. Days are hard with monthly periods and premenstrual symptoms.

Tshewang Lhamo, a Gender and Inclusion Analyst with the United Nations Development Programme, said that caregiving and domestic

“

The impact of these stresses is more for women cordyceps collectors due to harsh climatic and geographical conditions.

”

responsibilities will have a huge bearing on women's health and wellbeing. As they don't have time for leisure to take care of the physical and mental stress, they are vulnerable to disaster and climate change impacts. “The impact of these stresses is more for women cordyceps collectors due to harsh climatic and geographical conditions.”

After three days at Gumna, Chimi Dema returned home to Lungo with her grandson and her youngest daughter. Her sick daughter was suffering from frequent asthma attacks.

“People say mountain people are rich from cordyceps business, but only if they know a portion of what we go through, no one will dare say it again!” the 38-year-old said, with a look of defeat on her weather-beaten face.

Cordyceps boom brings prosperity amid sustainability concerns

Choki Wangmo

Laya— In the aftermath of a devastating housefire that reduced her newly-built two-storey residence to ashes, Pem Zam, a resident of Lungo, was left heartbroken. However, her resilience shone through as she swiftly reconstructed a new house, thanks to the substantial earnings of Nu 2 million from the sale of cordyceps.

Over the past two decades since its legalisation in 2004, the rare fungus has emerged as the main source of income for many herding families. Each year, three members of Pem Zam's family spend a month scouring the alpine meadows for fungus, a species that is gradually becoming scarcer due to shifting climate patterns.

Previously, the residents of the 15 cordyceps-collecting gewogs primarily relied on yaks and cattle, but this traditional practice is fading in the high mountains.

Among the 400 species of cordyceps, *Ophiocordyceps*

sinensis, found above 3,800 metres, is the most widely collected species in Bhutan, India, Nepal, Tibet, and several Chinese provinces.

Numerous studies conducted in Bhutan show that the income generated from a month-long cordyceps collection significantly surpasses the earnings from a full year of yak farming. This transition has brought about transformative changes in herding communities, altering their lifestyles and economic dynamics.

One study revealed that until 2009, each household had earned an average of Nu 0.14 million since the start of cordyceps collection in 2004. Collectively, the collectors had accumulated Nu 57 million between 2004 and 2009.

In this year's cordyceps auction in Wangdue, collectors fetched Nu 5.2 million per kilogram, equivalent to USD 62,650.

The driving force behind the cordyceps market is the demand

from Chinese consumers, leading to a staggering 900 percent increase in value from 1997 to 2008. For more than two millennia, this fungus has been recognised as a valuable medicinal product in China, playing a crucial role in traditional Tibetan and Chinese medicine. Consequently, this growth has created a distinct rural fungal economy in the Himalayan plateau.

The cordyceps boom has attracted many to the mountainous regions. For example, in Sephu, the number of households rose from 265 in 2004 to 314 in 2005, reaching 319 by 2018.

The Laya gewog has also experienced a significant surge in households, as numerous young school dropouts embrace the cordyceps business. "They eschew opportunities outside the gewog due to the lucrative nature of the cordyceps industry," said Namgay from Lungo.

The gewog now boasts more than 100 young people seeking their fortunes.

The increasing population in these villages has contributed to the development of improved facilities and amenities in the region.

In Lungo, Laya, the number of registered households continues to rise annually. With 60 households, the small village is bustling with activity as new homes sprout up within a few years. Moreover, they offer construction work opportunities to individuals from the eastern regions.

Within Pem Zam's house, one room is brimming with grocery items, while her kitchen shelves are adorned with utensils she purchased for Nu 80,000 from Punakha. As a mother of two, she plans to invest in her children's education. When cordyceps yields are poor, she still manages to earn Nu 65,000 per kilogram. The record price reached as high as Nu 2.83 million per kilogram last year.

Tshewang, 41, earns a minimum of Nu 1 million from cordyceps sales. He invested in a building in Punakha, which serves as a winter home for his family for three months. Content with his newfound prosperity, Tshewang has no intention of leaving Lungo. Additionally, he derives rental income from his property. A significant portion of his earnings is allocated to his children's education, with both attending private school

and university. “Life is more comfortable now,” he says.

Tshewang finds the task of yak rearing arduous with little financial return. “We were barely self-sufficient,” he says.

In Punakha, Tshewang notes that Lunaps and Layaps own the majority of the buildings. Lunana Gup Kaka reveals that 10 percent of collectors from the gewog have invested in properties in other parts of the dzongkhag, predominantly Punakha and Wangdue.

However, Kaka admits that the earnings are just enough to meet annual needs. With no road connectivity, residents often rely on pony services to transport food, with each trip costing over Nu 100,000. They make three annual trips to Punakha to purchase essential items.

“Once the goods reach Lunana, people have to pay exorbitant rates,” says Kaka.

For instance, a 25-kilogram bag of rice costs Nu 3,000 in Lunana.

Among those who left the village, four Lungops have ventured into the

cordyceps export business. In a year, a Lungo exporter can earn Nu 10 million from cordyceps export.

Sephu Gup Dawa Tshering highlights that for many harvesters in the gewog, between 80 to 100 percent of their income is solely derived from fungus sales.

“With limited agricultural land holdings, our livelihoods used to depend on yaks, but the cordyceps business has significantly improved our living standards,” he says.

Farmers, he adds, utilise their earnings to repay loans.

Research findings indicate a notable increase in household incomes in Sephu. Prior to the cordyceps business, 80.2 percent of households earned below Nu 100,000, but after entering the fungi industry, their incomes soared to over Nu 300,000. As a result, the population and number of households in the Sephu gewog have seen substantial growth, accompanied by numerous new constructions.

Nevertheless, the sustainability of this thriving industry faces significant

“

We pray that we don't run out of this fungus, as we currently lack alternative sources of income, Namgay voices anxiously.

”

challenges. Unsustainable collection practices, disturbances to the ecosystem, and the impacts of climate change are causing a rapid decline in cordyceps. In regions like Yaktsa and Nubri in Tsento gewog of Paro, the fungus can no longer sustain the livelihoods of residents.

Gup Chenchu Gyeltshen says, “It has become an alternative source of income alongside yak rearing.”

Collectors express deep concerns about the decreasing yield of cordyceps.

“We pray that we don't run out of this fungus, as we currently lack alternative sources of income,” Namgay voices anxiously.

Without substantial investments, the mountainous regions may face challenging circumstances once again.

A journey of joy: warm temperatures enable maize cultivation at higher altitudes

Nidup Lhamo

Amidst the ever-changing tapestry of climate change, a heartwarming tale of resilience and delight has been unfolding in the higher altitude regions. Against the backdrop of shifting weather patterns and uncertain agricultural futures, a group of dedicated farmers has discovered a secret to both adapting to changing climate and finding pure joy: cultivating maize at higher altitudes. With every sun-kissed field and every radiant smile, they have transformed the challenges of climate change into flourishing opportunities, fostering a remarkable journey of passion and abundance.

It has been more than six years since the people of Togtogom began reaping corn harvest. Customarily, Togtogom was a summer residence, and Togtowom was a winter residence of this present community. Togtogom is a small village under Bongo Gewog, Chukha located about 2,700 meters above sea level. They dwelled permanently at Togtogom, a

few years back abandoning the winter-summer migratory practice.

In the small village nestled in the embrace of towering peaks, a community of sixteen households once believed maize cultivation to be an elusive dream. Only wheat was cultivated in their summer residence.

However, since 2011, a group of visionary farmers, led by the indomitable Ap Changchala, 65, dared to sow the seeds of maize as a trial. Their pioneering efforts bore fruit, as the maize crops thrived and ripened. “Encouraged by this success, the farmers expanded their cultivation to larger fields, paving the way for a maize revolution in the village,” 68-year-old Karma shared.

About two acres of land were used by the farmers of Togtogom for growing maize, along with other cash crops such as potatoes and peas. They mostly practice mixed cropping.

However, they can harvest corn only once a year. Karma said, “It is gratifying to see the production of maize increase year by year, and we are set to trial if we could grow it twice a year.” He added that they are

willing to cultivate maize even twice a year.

The maize grown there is an indigenous variety. The seeds have been used for a long period of time. Tashi, 33, said, the hybrid seeds provided by the government are not adaptable to the higher altitude. Therefore, the farmers prefer to use their own ancient maize species.

The farmers usually sow maize in March and harvest it in October. Tashi said, “Though we can only grow it once a year, all the farmers genuinely take an interest in growing maize and most of the households cultivate maize along with other cash crops.”

According to the villagers, maize production in their village has been increasing every year. Today, the communities cultivate maize primarily for self-consumption, mainly as staples and snacks, and some of it is used as seed and fodder for livestock.

Tashi shared, “It was a blessing in disguise, as in the olden days, we had to go to other villages to collect maize grains, but now we can grow it ourselves, and it’s great for us.”

According to the annual statistical yearbook of Bhutan 2022, Bongo gewog produces 42,713 kilograms of maize.

Another young farmer, Sonam Dawa, a 25-year-old high school graduate, shared the joy of growing maize in his village. He said, “For generations, wheat had been the lifeline of the village, and most people would usually use this village as a summer residence. But after maize offered a promising alternative to their once wheat-dominated fields, many villagers showed interest, and now we are fully engaged in maize cultivation.”

Moreover, the absence of pests and diseases in high-altitude regions provides a natural advantage to farmers. Sonam shared, “The maize we grow here is never infested by pests. Even if we keep it in open areas for two or three years, it hardly gets attacked by any pests.”

Phub Dem, a 32-year-old farmer, exudes excitement for maize cultivation. She says,

“The annual growth of maize, a once-a-year event, brings me immense pleasure and fuels my dedication to work harder.” She added that with improved transportation, they can also sell maize and reap profits, igniting the passion for agriculture.

The community of Togtogom has claimed that they believe the establishment of the Chukha Hydropower project has led to a noticeable increase in temperature. However, they are not thankless; the people of Togtogom have electricity, new farm roads, and mobile network in their senile rural life otherwise.

Though no major climate change-related issues have arisen, Karma shared his observations. “Earlier, we used to receive rainfall lightly, but now it comes suddenly and intensely, sometimes even more heavily.” Furthermore, the villagers shared that they haven’t received a snowfall last year, marking a significant change in their weather patterns.

The Chief District Agriculture Officer (DAO), Dhodo said that a region like Togtogom is favorable for dry-land farming. Their main crops are potato, wheat, barley, and buckwheat.

Despite maize farming is not insisted on, the community cultivates maize too according to the Chief DAO.

This is very clear from the Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC), 6th assessment, and their studies too found that temperature is gradually rising in the Hindu- Kusk-Himalyan region. This rise in mountains is comparatively higher than in other regions. “We call it altitude-dependent temperature rise,” Dr Abid Hussain said.

“Due to this altitude-dependent rise, low-altitude crops are gradually moving up. And very high altitude pasture lands are getting favorable for some selected crops like potato, peas, buckwheat etc,” Dr Abid Hussain added.

Nonetheless, where dreams have taken root from the legacy of wheat to the golden maize fields, it paints a picture of climate change. Climate change necessarily may not bring negative impact. The people of Togtogom now bask in the beauty of their journey; their eyes alight with the promise of a future where hope and abundance flourish.

“

The maize we grow here is never infested by pests. Even if we keep it in open areas for two or three years, it hardly gets attacked by any pests.

”

Production of maize in Togtogom village is not serendipitous. Though the people in this village may not understand much about global climate change, they are not so mundane to observe uncommon weather patterns of today. Drilling activities of Chukha hydropower had vibrated till Togtogom and the older people there say “The power plant is the factor of temperature rise.”

However, the managing director (MD) of DGPC, Chewang Rinzin denied the claim and said it would be a result of global warming. “There are no direct or indirect thermal effects associated with hydropower projects

that could influence local climatic conditions,” MD said adding that unlike thermal and nuclear power plants where stream is used to drive the turbine to generate power, hydropower plants use gravitational force of water to drive turbine to generate hydro-power.

MD said that energy from hydropower is considered one of the cleanest amongst energy sources and it fits in well with sustainable development goals. “Countries are opting for hydropower development to mitigate the climate change with hydropower mitigating GHG emission.”

According to MD, noise and dust pollution may occur during construction, and mitigation measures must be considered. Once commissioned, hydropower projects have cooling effects due to small reservoirs and rising water tables, making eco-systems more livable. “The Kurichhu dam and Gyelpozhing Township are examples of green and vibrant cities.” MD said adding that climate change is a global phenomenon, and Bumthang now grows maize, chili, and rice.

Embracing the lessons of climate change

As the world grapples with the impact of climate change, high-altitude farming communities in Togtogom, Bhutan, are not standing idle. They are rising to the challenge, demonstrating resilience, and crafting innovative solutions to combat the changing climate.

Across the picturesque landscapes of Togtogom under Chukha dzongkhag (district), farmers are witnessing shifts in weather patterns, including higher temperatures and altered precipitation. While concrete data on climate and rainfall remains limited, farmers are noticing new possibilities. With the rise in temperature, they are finding success in cultivating low-altitude crops at higher elevations, introducing a ray of hope amidst climate uncertainties.

The expansion of maize and other low-altitude crops to higher altitudes is a clear indication of the climate's transformation. The agriculture officer at ARDC Wengkher said

Nidup Lhamo

that changes in climate patterns, including variations in temperature and precipitation, can impact traditional maize-growing regions. She added that in response to these shifts, farmers may be forced to move their cultivation to higher altitudes that offer more favorable climate conditions.

While the effects of climate change are evident, data to substantiate local

claims remains limited. The absence of weather stations in some areas hampers the accurate recording of climate and rainfall patterns, making scientific analysis challenging including the Togtogom village.

However, the data from the National Centre for Hydrology and Meteorology (NCHM) has observed a clear trend in the Bongo region. The maximum temperature reached 30°C in 2019, soaring to 31°C in 2020.

Globally, the Hindu Kush Himalayan (HKH) region faces rapid warming, according to a report by the International Centre for Integrated Mountain Development (ICIMOD). Even if the world manages to limit global temperature rise to 1.5°C, the HKHs are predicted to experience an increase of 0.3°C to 0.7°C above this threshold, posing threats to both mountain communities and their fragile ecosystems.

Additionally, according to research by APN Science Bulletin in the HKH regions, it shows that the future projection of some parts of Pakistan shows a 1.40c -3.70c increase in the mean temperature by 2026 (Higher than the expected global average).

In the case of Bhutan it says, “Over the last few years, the country experienced rapid change in temperatures, precipitations pattern and the arrival of late summer monsoon causing flood and landslide resulting in massive loss of farming.”

The research also shows that most of the farmers in Bhutan experienced a change in cropping practices such as alternative crops. New varieties have also been reportedly experienced at higher altitudes.

However, there is no research on the expansion of growth to higher elevations. An officer at ARDC Wengkhar, said, “Our farmers have been growing maize in high elevation, but we haven’t done any maize-related activities.” She added that they are trying to explore it in the 13th Five Year Plan (FYP).

“We will explore some good germ-plasm (High yielding varieties) for high elevation which can help our farmers in high elevation to have more varietal choice as well as to enhance their production,” an officer added.

The increased cultivation of maize in the high zone presents an

important opportunity to improve maize production and overall food security for that of Togtogom. Nevertheless, the expansion of maize to higher altitudes might affect the cultivation of the cold-tolerant crops traditionally grown there and there are chances of expanding even high up what is known as brushland or forest.

However, report from the science bulletin on the climate change risk perceptions, vulnerability and adaptation in high-altitude farming regions of HKH shows that due to limited research on high-altitude farming regions regarding climatic changes makes it difficult to understand the exact picture.

Similarly, in Bhutan too, there is a shortage of research or data and correspondingly in-depth news on the expansion of any low- altitudes species in the higher elevation.

The Dzongkhag Agriculture Officer (DoA) of Chukha, Dhodo also shared that the growth of maize in Togtogom is in the initial stage, and that they have no concrete recorded data for the production of maize and other figures.

“We have transformed Togtogom into a center for asparagus commercial farming, and now every household is engaged in upland paddy cultivation. Previously, people were unable to grow paddy here, but now they are successfully doing it,” added the DoA.

In the face of escalating climate change impacts, communities in high-altitude regions are also taking proactive steps to adapt and safeguard their livelihoods. Sonam Dawa, a 25-year-old farmer, has observed the changing climate through the growth of new crop varieties that were previously unsuitable for the region. To support people’s livelihoods, he shared the need for the government to provide seeds suitable for the changing conditions. Furthermore, he urged concerned agencies to advocate for climate change awareness and conduct in-depth research to better understand the evolving climate patterns.

Another resident, Karma, a 68-year-old shared the impacts of climate change. However, he expressed concerns about potential future risks, particularly the threat

of flooding. “As a precautionary measure, we are advising children not to litter and advocate against cutting trees, particularly around water sources.”

Lham, a 58-year-old also shared the observed rise in temperature, leading to the successful growth of low-altitude species like chilies, maize, and cucumbers in her village. However, she expressed concern about potential new diseases that could emerge with the changing climate. “To address this issue, we the communities are actively seeking solutions to mitigate such risks and protect their agricultural practices.”

As the sun sets on Togtogom, its residents stand united in their efforts to adapt to a changing world. Through a harmonious blend of tradition and innovation, they forge a path toward resilience in the face of an uncertain climate. Embracing the lessons of the past and the potential of the future, these communities inspire the world with their unwavering spirit and determination to safeguard their cherished lands and livelihoods.

Dying water sources ravaged paddy cultivation in Pemagatshel

Sonam Penjor

Consuming only kharang (maize grain) had always not been a soft staple for the people of Dungsam Dosum. Many opt for buying rice, and rice consumers were considered a standard family. The people of Khar, Pemagatshel, started planting paddy, but their dreams are shattered.

With the objective of achieving food self-sufficiency, both the government and the villagers in Khar made significant investments to build a 5.5 km irrigation canal in 1988.

About 9.743 acres of land were used for paddy cultivation, and the farmers of Khar could reap the harvest. Cheten Chedar, 42, from Khar village, said that the farmers benefited from the irrigation channel. The

water from the channel was also used for domestic purposes.

However, after five years, paddy farming couldn't be practiced. The irrigation canal was damaged by a landslide. It couldn't be restored and today it lies ruined. The farmers had no option but to switch to growing other crops.

Once-cherished dreams of lush paddy fields and bumper harvests for Khar farmers are shattered forever. Prolonging droughts and shifting weather patterns have made it harder for farmers to continue paddy cultivation.

With the impossibility of restoring the canal and distance being factors, farmers were demotivated from pad-

dy cultivation and mostly opted for cash crop plantations. Neither, there are perennial water sources nearby the village. The villagers, rather now import the rice.

Cheten Chedar said, “I have been forced to rely on imported rice to meet our basic food needs,” which is actually a huge financial burden.

Water woes in the locality have been intensifying for more than a decade.

Cheten Namgay, 53, stated that as a result of climate change, water sources dried up and agricultural lands were left fallow. Farmers observed that crop production is impacted, which would pose a risk to livelihoods with no food security.

Dawa Dema, 75, stated that climate change and forest degradation are the main causes of the drying up of water sources. “This phenomenon will threaten not only the agricultural industry but also other industries like hydropower,” she said.

She said there is a need to increase investment in water resource conservation, particularly in smaller water sources, such as springs, streams, lakes, ponds, and marshes.

Nima Gyeltshen, 60, said that dry land farming predominates in his village, followed by orchard farming. Furthermore, farmers’ reliance on their livestock has always been a necessary source of income.

He claimed that as the water problem worsens, villagers are compelled to look for alternative sources of income. “Many people have moved away from their homes in pursuit of employment, abandoning the formerly prosperous agricultural fields.”

As small-scale farming is carried out by women, Yeshe, 44, felt that water scarcity has limited the economic empowerment of women.

The Gup of Khar, Jamtsho, shared that there were incidences of brawls between the villagers in earlier days due to water scarcity for farming.

It is noticed that many farmers’ ways of life have

changed drastically in Pemagatshel, and an immediate solution to the water crisis has become urgent.

Nonetheless, farming is part of their lives, and farmers are exploring other crops that require less water, according to the Gup, mostly cash crops. For their livelihood, the farmers grow maize, vegetables, and cardamom.

The Gup shared that if given liberty, farmers would wish to convert their wet land (Chhuzhing) into dry land, adding that the Jetsamri canal cannot be repaired.

Tshering Dorji, Assistant Dzongkhag Agriculture Officer (ADAO), stated that the majority of the villages are situated on steep slopes. Water shortages with settlement topography are bound, and obviously, irrigational practices would be harsh.

Despite the fact that the government always encourages domestic rice production, the ADAO said that farmers opt for dry-land farming due to a lack of water for irrigation.

The Dzongkhag administration is urging locals to engage in climate-smart farming practices, such as rais-

“

This phenomenon will threaten not only the agricultural industry but also other industries like hydropower

”

ing upland paddy and plantations of water-resistant crops like pineapple, cardamom, avocado, mango, and dragon fruits, among other water-resistant types.

The matter is the same with Shumar Gewog. Paddy cultivation is long gone, and the gewog faces an acute shortage of drinking water, according to the Gup, Sonam Dendup.

The gup said that water shortages are effects of climate change, gypsum mining, and the expansion of water user groups like businesses, schools, and other institutions.

Yet for food production diversification, the farmers of Shumar grow

more cash crops, such as mango and avocado, among others, to improve food security in the gewog.

The gewog is fostering the expansion of climate-smart agriculture, providing greenhouses to the farmers, which help in income generation.

Similarly, the paddy fields in Decheling Gewog are also left barren.

Meanwhile, drinking water sources alone make up approximately 95.4 percent of the Dzongkhag's total water sources, with irrigation accounting for 1.5 percent, according to the Assessment and Mapping of Water Sources in Bhutan, December 2021, released by the Department of Forests and Park Services Watershed Management Section.

The assessment found that six probable untapped water sources were identified throughout the investigation as potential sources of water supply in the future.

According to the Assessment and Mapping of Water Sources in Bhutan, Pemagatshel Dzongkhag reported 263 water sources, of which 217 are still in the status of no change and 45 are in a state of drying up.

The assessment states that of the 263 water sources in the Dzongkhag, about 76 percent are springs, 19 percent are streams, and the remaining sources include ponds, marshes, rivers, and lakes.

According to the National Statistics Bureau's 2022 Agriculture Spatial Information for Paddy Cultivation (2022 ASI4PC), Punakha Dzongkhag had the largest cultivable paddy area holding with 6,291.23 acres, followed by Samtse Dzongkhag with 5,301.40 acres and Wangduephodrang with 4,772.61 acres.

The lowest cultivated paddy area was recorded for Pemagatshel Dzongkhag with 19.34 acres, Haa with 99.7 acres, and Gasa with 175.91 acres.

Except for Nanong and Norboogang gewog in Pemagatshel, none of the other gewogs in the Dzongkhag cultivate paddy.

Meanwhile, the Khar Gewog Water Project, constructed at a cost of Nu 3.84 million in 2021 under the water flagship program by the Royal Government of Bhutan-De-suung partnership, is benefiting about 63 households.

Finding solution for drying water sources

Planting trees, fencing and recharging water sources

Sonam Penjor

Climate change is creating more extreme events, probably the most common driver we see for landslides worldwide is rainfall. A 5.5-kilometer irrigation canal that was built in 1988 in Khar village of Pemagatshel was washed away by a landslide after five years. Since then, the farmers couldn't continue paddy farming. It couldn't be restored and was ruined. Water sources keep drying. This calls for urgent action to conserve water sources for farming and livelihoods.

The people of Khar used about 9.743 acres of land for paddy cultivation in the past. But now the farmers have no option but to switch to growing other crops. Prolonging droughts and shifting weather patterns have

made it harder for farmers to continue paddy cultivation.

The landslide is caused by heavy rainfall, a factor that is due to climate change. Rain is why landslide researchers are warning that climate change may make landslides more likely and that we are not prepared for this growing risk. This has led farmers to abandon rice cultivation and import rice.

Dawa Dema, 75, from Khar, said that climate change and forest degradation are the main causes of the drying up of water sources. She said that heavy rainfall caused by climate change affects nature, ultimately affecting humans through disasters like landslides.

She said there is a need to increase investment in water resource conservation, particularly in smaller water sources such as springs, streams, lakes, ponds, and marshes.

53-year-old Cheten Namgay claimed that the effects of climate change resulted in the drying up of water sources and the abandonment of agricultural lands. Farmers have seen that agricultural output is affected due to water scarcity. He said that something should be done to protect water sources.

There is no other alternative than to protect the water sources by planting trees, building a river protection wall, and advocating for proper use of water, said Shumar Gup, Sonam Dendup.

He said the gewog maintains a water system that is climate resilient to ensure a steady supply of water for agricultural needs through the formation of a water user group.

The Water Research Bhutan claimed that, due to changes in rainfall patterns, climate change can alter recharge catchment patterns. "A catchment would be a preferable place to store a moderate amount of summertime rainfall."

The group suggested that "Water source protection should be based on catchment scale, and you can't just fence a water source." Instead, the researchers recommended locating potential water recharge zones and starting to keep them as natural as possible without adding any new plant species.

In order to decrease leakage loss, it was also suggested that the infrastructure for distributing water be improved. It was also suggested that reservoir development be looked into as a means of damming and storing water.

According to the Policy in Brief Report of the Department of Water, Ministry of Energy and Natural Resources, Bhutan is already experiencing the impacts of climate change with observed decreases in snow cover, increasing incidences of declining water availability, flash floods, and windstorms.

"Adaptation is needed to address current vulnerabilities and also reduce the risks from future impacts. Ambitious mitigation measures will reduce the magnitude of climate change while bringing local benefits, and early mitigation action will be

cheaper than delayed action,” added the Policy in Brief Report.

In response to the dying of water sources due to climate change, the Assistant Dzongkhag Agriculture Officer (ADAO) for Pemagatshel

Dzongkhag, Tshering Dorji said that the Dzongkhag has initiated fencing off the water sources and planting trees in and around the water sources.

He said that the Dzongkhag is taking the initiative to exchange the

land next to the water sources and put rainwater harvesting technologies into practice with Commercial Agriculture and Resilient Livelihoods Enhancement Programme (CARLEP) project funds in order to maintain the home, kitchen garden, and domestic animal use.

In addition to collecting rainwater, the Dzongkhag, according to him, has plans to resurrect dried lakes that will be used for agriculture purposes.

The Minister for Agriculture and Livestock, Lyonpo Yeshey Penjor, said that with lots of water resources drying and pests and diseases coming in, crop productivity and the source of water will be impacted, leading to food security.

In landlocked and mountainous countries like Bhutan, Lyonpo said that with a rise in temperature, there can be migration of crop patterns and faster soil evaporation, leading to the drying of our perennial streams, which are the main source of water for irrigation.

However, Lyonpo said, “Bhutan cannot do anything on mitigation as we are not an emitter of greenhouse gases (GHG).” Lyonpo said, “The only way we can mitigate climate

change is to reduce GHG emissions.” Bhutan is a carbon-negative country.”

“There is nothing we can do on mitigation; we can only avail ourselves of resources from the international community to adapt ourselves to climate change,” said Lyonpo.

Although Bhutan is not a climate change maker, Lyonpo added that Bhutan definitely suffers from climate change. “So, we should prepare ourselves to build better for adaptation, and an adaptation fund has to be mobilized from global climate funding agencies.”

Lyonpo added that thinning out trees allows more sunlight to reach the forest floor, which reduces the density of vegetation and leaf litter. This, in turn, allows rainwater to penetrate the soil more easily instead of being intercepted by dense vegetation. “When the rainwater infiltrates the soil, it can eventually reach the groundwater reservoirs.”

Dense forests with a high tree density have a significant amount of transpiration, which leads to the loss of water from the ecosystem. Thinning out trees reduces transpiration rates, allowing more water to stay within the soil and potentially con-

tributing to groundwater recharge, added Lyonpo.

In the meantime, Assessment and Mapping of Water Sources in Bhutan, December 2021, released by the Department of Forests and Park Services (DoFPS) Watershed Management Section, found out that the impact of climate change causes 36.5 percent of the country's water sources to dry up, with deforestation and forest degradation as the second-leading causes with 28 percent.

In addition to that, road construction, forest fires, excessive grazing, changes in land use and land cover, the building of transmission lines and other infrastructure projects, and unstable geology, among others, are other factors that people believe are contributing to the drying up of water sources globally.

The assessment states that water supplies are also drying up in some parts of the nation for reasons that people are unaware of.

According to the Recharge Area Mapping of Drying Water Sources, Spring Shed Assessment at Yagyur and Khengzor in Pemagatshel, carried out by the Tarayana Foundation,

it has been noted by villagers in Khar Gewog that spring water flow is decreasing annually, hindering domestic work and sanitation, especially during the lean season.

The assessment recommended that recharging drying water sources will ensure the sustainability of critical water sources and therefore reduce the drying up of water sources.

According to a validation assessment report released by the Watershed Management Division, DoFPS, 2021, Pemagatshel alone has 263 water sources, 45 of which are in the process of drying up. Among the 11 gewogs in the Dzongkhag, Khar Gewog has the highest number of water sources that are drying up.

Fencing structures are currently used as a protection measure for water sources, but they do not achieve conservation and will not prevent springs from drying up in the future, as the Spring Shed Assessment at Yagyur and Khengzor in Pemagatshel states.

གཙང་པོ་གཡུས་ཚན་ནང་ གནམ་གཤིས་འགྱུར་བསྐྱོད་རིག་ པའི་སྐོར་ལས་འགྲུལ་འགོ་བཙུགས་ཡོད་པ།

བགྲིས་སྒྲུབ་མཛུགས་ཀྱི་ཁྲིམས་ཤིང་རྒྱུ་ལག་འཛིན་གྱི་ གཙང་པོ་
གཡུས་ཚན་ནང་ གནམ་གཤིས་འགྱུར་བསྐྱོད་རིག་པའི་སྐོར་ལས་
འགྲུལ་འགོ་བཙུགས་ཡོད་པ་ཨིན་པས། དེ་ཡང་ འཛམ་
གླིང་གྱི་འགྱུར་དང་ རྒྱལ་ཁབ་ནང་ དཔལ་འབྱོར་གོང་འཕེལ་གྱི་
གནམ་གཤིས་ དེ་ལས་ གནམ་གཤིས་འགྱུར་བསྐྱོད་ཀྱི་དཀའ་
ངལ་འཕྲོད་ཡོད་པ་བཞིན་དུ་ དེ་དང་མཐུན་འགྱུར་སྒྲེ་ལཱ་འབད་ནི་འི་
དོན་ལུ་ ཡུ་ཨིན་ཏེ་ཕི་གི་ལས་འགྲུལ་ཚུང་བའི་གོ་གསལ་རམ་མ་
དཔུལ་དང་ འབྲུག་གཞུང་མཉམ་འབྲེལ་ཐོག་ལས་ གཡུས་ཚན་
ནང་ གནམ་གཤིས་འགྱུར་བསྐྱོད་རིག་པའི་སྐོར་ལས་ཅིག་
འགོ་བཙུགས་ཏུག།

གཡུས་ཚན་འདི་ མཐའ་ཐུང་ཅིག་ཨིན་ཏེ་ གཡུས་ཚན་གྱི་མི་
སེར་ཚུ་ འཛོ་བ་གཙོ་བོ་ ཀེ་བ་དང་གེ་ལུ་བརྟེན་སྤྱོད་དོ་ཡོད་པ་
ཨིན་ཏེ་ སོ་ནམ་ཞིང་ལམ་དང་ གློག་མེ་ བརྒྱུད་འཕྲིན་ཞབས་
ཏོག་དང་ གཞན་གཞི་རྟེན་མཁོ་ཆས་ག་ར་ ཐོབ་ཡོད་པ་ལས་
གཡུས་ཚན་དེ་ ཡར་རྒྱས་མཉམ་ཏུ་སྤྱོད་བའི་བསྐྱེད་ཨིན་པས།

འབྲུག་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་གཡུས་ཚན་མང་ཤོས་ཅིག་ནང་ འཛོ་བའི་
གནམ་གཤིས་ལྟངས་ཡར་རྒྱས་སོང་ཏེ་ གཙང་པོ་ལེན་སྒྲེམ་ཤོས་ར་ ཅི་
དུགས་སེམས་ཅན་གྱིས་ ལོ་ཐོག་ལུ་ གཞི་དུ་སྒྲིན་རྒྱབ་མི་དང་
ན་གཞོན་ཚུ་གིས་ སོ་ནམ་གྱི་ལུ་ སྤྱོ་བ་ལེན་མ་བཏུབ་པའི་
དཀའ་ངལ་ཚུ་ཐོན་མ་བཞིན་དུ་འདུག།

གནམ་གཤིས་འགྱུར་བསྐྱོད་དང་མཐུན་འགྱུར་འབད་དགོཔ་གལ་
གནད་ཅན་ཨིན་མ་བཞིན་དུ་ གཙང་པོ་འི་མི་སེར་ཚུ་གིས་ གནམ་
གཤིས་འགྱུར་བསྐྱོད་ཀྱི་ གཙོ་བོ་ལེན་ལུ་ གྲ་སྒྲི་འབད་དེ་ ཐབས་
ལམ་སྤྲོ་ཆོགས་སྤྱོད་བའི་བསྐྱེད་ཨིན་པས། དེ་ཡང་ གཙང་པོ་
གཡུས་ཚན་ སྤྱི་བ་ལ་ཟེར་ས་ལུ་ ས་གཞི་བཟའ་སྤྱོད་མ་འབད་
བར་ལོ་ ༣༥ དེ་མ་ཅིག་ལུ་ཡོད་མི་དེ་ སྤྱི་ལོ་ ༢༠༢༡ ལུ་
གནམ་གཤིས་འགྱུར་བསྐྱོད་རིག་པའི་སྐོར་ལས་ ལེགས་བཅོད་
འབད་ཡོད་པ་ཨིན་པས།

དེ་ཡང་ མི་སེར་ཚུ་གིས་ གནམ་གཤིས་འགྱུར་བསྐྱོད་ལུ་ གཞི་
ལེན་དང་ མཐུན་འགྱུར་འབད་ནི་འི་དོན་ལུ་ གློག་མེ་རམ་

བུའི་གས་ རང་མགོ་རང་འདྲིངས་བཟོ་ཐབས་ལུ་ ས་གཞི་ཉམས་
བཅོས་འབད་ གནམ་གཤིས་འགྱུར་བ་དང་བསྐྱེད་སྐྱོང་བྱེད་པའི་
ཉེ་མས་ཤིང་དང་ཚོད་བསྐྱེད་ཚུ་ བུའི་གས་ཡོད་པ་ཨིན་པས།

གཡུས་ཚན་ནང་ས་གཞི་ཡོད་ས་བསྐྱེད་སྐྱོང་ ཨི་ཀར་ ༦༢ དེ་མ་
ཅིག་གུ་ སློབ་མེ་རམ་བུའི་གས་ཡོད་པ་ད་ ཀི་ལོ་མི་ཏར་ ༤.༥
འབད་མི་ སློབ་མེ་རམ་དེ་འགྱིབ་རམ་ ༣༠༠༠ དེ་མ་ཅིག་ལག་
ལེན་འཐབ་ཡོད་པ་ཨིན་པས།

ལས་འགུལ་གི་ཁྲི་འཛོན་ སྤྱི་ལོ་ ༥༤ འབད་མི་ ཨལ་བསྐྱེད་
བཟང་ཚོ་རིང་གིས་བཤད་མི་ནང་ ལས་འགུལ་གི་སྤྱི་ཚན་ནང་
འབྲས་མི་བསྐྱེད་སྐྱོང་ ༤༤ དེ་མ་ཅིག་ཡོད་པ་ད་ དེ་མེ་ ཉེ་མས་ཤིང་
བུའི་གས་མི་ ༢༧ རྒྱུ་མ་གཅིག་ཡོད་པ་མི་འདི་ ལས་འགུལ་
གི་འབྲས་མི་ ཞི་གཡོག་ལེ་འབད་མི་ཚུ་ ལུ་འབད་བར་ལྷོད་མ་
ཚུགས་ནི་དེ་གི་ཨིན་པས། ཨིན་པ་ ཁོང་ཚུ་བྱིས་ སློབ་མེ་
རམ་ནང་འཁོད་ཚུད་མི་ས་གཞི་ཚུ་ སྤྱི་ལོ་དེ་མེ་བཟོ་མ་བཞག་
པར་ ཚོམ་གས་འབད་དེ་ཟེར་བཤད་པ་ཨིན་པས།

དེ་མེ་ཚུན་ སློབ་མེ་རམ་གུ་ སྤྱི་ལོ་ལྷགས་གཞི་མེད་པ་ད་ འགོ་
ཐོག་སློབ་མེ་ ༤ སྤྱི་ལོ་དེ་མེ་ ཤུམ་གི་གཞི་དཔ་བཀལ་མི་ལུ་
བཟོན་ སློབ་མེ་ ༡༡ གུ་ ཡར་མེད་འབད་ཡོད་པ་ད་ དེ་མེ་ཉིང་
སྐལ་སྤྱི་ལོ་འབད་མེ་ད་ རམ་གི་བད་འམ་ཟུན་པར་ ལུས་ཡི་ཟེར་
ཨལ་བསྐྱེད་བཟང་ཚོ་རིང་གིས་བཤད་པ་ཨིན་པས།

ལས་འགུལ་གི་ས་གནས་སྤྱི་ལོ་ཚུན་ ཀི་ལོ་མི་ཏར་ ༡.༤
འབད་མི་ སྤྱི་ལོ་ཚུན་མེ་མེ་ལམ་སྤྱི་ལོ་ཚུན་ཡོད་པ་ད་ ས་གཞི་ཨི་ཀར་ ༣༡
དེ་མ་ཅིག་ནང་ ཉེ་མས་ཤིང་ ༤༤༠༠ དེ་མ་ཅིག་བུའི་གས་ཡོད་པ་
ཨིན་པས།

དེ་ལས་ ཨི་ཀར་ ༣ ནང་ སྤྱི་ལོ་ཚུན་བུའི་གས་མི་ལོ་ཐོག་ ༡ར་
དང་ནག་ ཞི་མ་ཅི་ཚུ་བུའི་གས་ཡོད་པ་ད་ ལུས་ལས་ ཨི་མ་ཡང་
བུའི་གས་ལུ།

སྤྱི་ལོ་ ༢༠༢༢ སྤྱི་ཟླ་ ༧ པའི་ནང་ སྤྱི་ལོ་ཚུན་མེ་མེ་ལམ་སྤྱི་ལོ་ཚུན་
འབྲས་འབག་མེ་ སྤྱི་ལོ་ ༡༡ ལུ་བུའི་གས་ཡོད་པ་ད་ དེ་མེ་བར་ན་
ཡང་ སེལ་མ་ཚུགས་པར་ཡོད་པ་ལས་ སྤྱི་ལོ་ཚུན་བུའི་གས་ཡོད་པ་

ཞུ་བ་ག་དེ་མ་ཅིག་ལུ་རུང་ སེལ་མ་ཚུགས་པར་ཡོད་པ་ཨིན་
པས།

མ་གཞི་ ཚོད་བསྐྱེད་དེ་དང་དེ་བུའི་གས་དགོ་ཟེར་མེད་པ་ད་ ཨལ་
བསྐྱེད་བཟང་ཚོ་རིང་གིས་འབད་བ་ཅིན་ ཉེ་མས་ཤིང་དང་གཅིག་
ལར་ ཨལ་ལུ་བུའི་གས་ཡི་ཟེར་བཤད་པ་ཨིན་པས། ཉེ་མ་ ས་
གཞི་དེ་ལར་ ༡༡ དང་གི་ཟེར་ཐོན་སྤྱི་ལོ་ཚུན་ལེགས་རུང་ མི་སེར་ཚུ་
གི་བཟའ་སྐྱོད་མ་འབད་བར་ ནགས་ཚལ་གུ་འགྱུར་ཡི་ཟེར་ཨིན་
པས།

དེ་ལས་ འབྲས་མཐུན་འབྲེལ་ཚོགས་པའི་ སྤྱི་ལོ་ཚུན་འག་མ་
ཏོག་ཏར་བཅོ་ལྷ་ཚོ་རིང་ གངས་རི་ཉེ་མས་ལས་སྤྱི་ལོ་ མདོ་ཚོན་
སྤྱི་ལོ་ཚུན་ལེ་ལྷགས་ ཡུ་ཨིན་ཏི་པི་ལུ་མ་དངུལ་རྒྱབ་སྐྱོར་
གནང་དགོ་པའི་ཞུ་བ་ལུ་མཐུན་པའི་ཚུ་ སྤྱི་ལོ་ཚུན་ཡོད་པ་ཨིན་པས།

དེ་ཡང་ ཡུ་ཨིན་ཏི་པི་གི་ མ་དངུལ་འབྲས་ ༢༧ དེ་མ་ཅིག་
གནང་མི་འདི་གི་ འབྲས་ ༤ དེ་མ་ཅིག་ སྤྱི་ལོ་ཚུན་མེ་མེ་ལམ་སྤྱི་ལོ་ཚུན་
མི་དོན་ལུ་ ལག་ལེན་ཐབས་ཡོད་པ་ད་ དེ་མེ་ སྤྱི་ལོ་ཚུན་མེ་མེ་
འདི་ སྤྱི་ལོ་ཚུན་ཡོད་པ་ཨིན་པས།

ཨལ་བསྐྱེད་བཟང་ཚོ་རིང་གིས་བཤད་མི་ནང་ གནམ་གཤིས་
འགྱུར་བཟོད་རིག་པའི་སྤྱི་ལོ་ཚུན་མེ་མེ་ལས་འགུལ་འགོ་བུའི་གས་པའི་
སྐབས་ མི་སེར་ཚུ་ སློབ་མེ་རམ་དང་མེ་ས་ ཚུ་ལ་སྤྱི་ལོ་ཚུན་པ་
འབག་མེ་ གནམ་མེད་ས་མེད་དཀའ་སྤྱི་ལོ་ཚུན་མེ་མེ་ལས་འགུལ་ད་
ལོ་ལུ་གི་ལུས་ལས་ གྲུབ་འབྲས་ལེགས་ཤོམ་ཐོན་པའི་ རེ་བ་
བསྐྱེད་དེ་ཟེར་ཨིན་པས།

གནམ་གཤིས་འགྱུར་བཟོད་རིག་པའི་སྤྱི་ལོ་ཚུན་མེ་མེ་ལས་འགུལ་དེ་
ཁྲིམས་ཤིང་གཡུས་ཚན་ལས་ གུང་པ་ ༤ དང་ གཅིང་མོ་ལས་
༢༣ ཡོད་ས་བསྐྱེད་སྐྱོང་ གུང་པ་ ༢༧ གྱིས་འགོ་བུའི་གས་ཡོད་པ་
བརྒྱ་ཆ་ ༤༧ དེ་མ་ཅིག་ ཨལ་སྤྱི་ལོ་ཚུན་མེ་མེ་ལས་འགུལ་ཚུ་ལ།

གནམ་ཚུལ་འདི་ ཡུ་ཨིན་ཏི་པི་ལུ་ལས་འགུལ་རྒྱུ་བའི་གྲོགས་
རམ་མ་དངུལ་དང་ འབྲས་གཞུང་མཐུན་འབྲེལ་ཐོག་ལས་
འབྲས་བཟོད་བརྒྱད་གཞི་ཚོགས་ཀྱིས་ རྒྱབ་སྐྱོར་འབད་ཡོད་པ་
ཨིན།

Transforming degraded fallow lands into climate-smart agriculture expands

In the face of climate change impacting Bhutan, a concept of climate smart agriculture has been introduced in

Tsangpo to contribute to the mitigation and sequestration of carbon emissions. The project is under GEF-Small Grants Programme UNDP, implemented in partnership with the Royal Government of Bhutan.

Tsangpo is a remote village under Thrimshing Drungkhag in Trashigang Dzongkhag but it's connected with a farm road, electricity, mobile network and other basic amenities. Communities' mainly depend on cash crops like potatoes and maize and they are now in the verge of graduating from the 'least developed' status.

Bhutan's development is highly dependent on climate sensitive sectors and one among them is the agriculture. Although the lifestyles in most of the villages in Bhutan has improved, the wildlife and youth's unwillingness to work in agriculture sector are the common challenges faced by the communities.

The need for climate change adaptation action is paramount and there appear to be a limited number of adaption projects ongoing in Bhutan. However, the people of Tsangpo have come up with climate smart agriculture which is an integrated approach to climate change and the project was initiated in the year 2021.

In order to mitigate and adapt to climate change, the community reverted degraded fallow land, installed electric fencing and cultivated climate smart crops and fruits. In a total area of 62 acres, they installed 8.5 km electric fencing using 3,000 plastic up-cycled poles to prevent the crops from wildlife predation. Kelzang Tshering, 52, the community project member head, said that a total of 84 household members were initially registered but only 27 of them were able to plant hazelnut saplings because most of them were civil servants and resided in urban areas. However, other members who reside in village helped them to plant the hazelnut saplings in plots that fell within the electric fencing range.

He added that initially they installed 8 electric wires in a pole and later, due to the threat from deer, they increased it to 11 electric wires. They wanted to further increase the number of electric wires in the poles however they had to drop the idea due to lack of space.

The location of the climate smart agriculture project is in Dripla which is under Tsangpo village and their main aim of the project is to yield a hazelnut production within or after 5 years. The villagers constructed over 1.8 km access farm road with co-financing of Nu 300,000 from Gewog administration.

Villagers also planted 6,800 numbers of hazelnut saplings in about 31 acres of fallow land. Further, they also cultivated traditional crops such as wheat, barley, chilies, and perilla in three acres.

In July 2022, around 1.8 km access farm road was washed away by landslide and, despite requesting for several times, even after 11 months the Gewog administration didn't initiate any actions to clear the road.

The farmers also have the freedom to select their own choice of crop to cultivate along with the hazelnut trees. As for Ap Kelzang Tshering, he has opted to plant cardamom along with hazelnut.

According to Kezang, earlier villagers used to cultivate maize on their farms and the production was quite good. However, over the years many fields were left barren leading it to turn into bushes and forests.

He added that the climate smart agriculture project was proposed by the former director of Mountain Hazelnut Dr. Chenga Tshering to UNDP. Later, his proposal was accepted and the barren plots were finally transformed into productive fields.

UNDP funded over Nu 2.7 million for the project of which Nu 0.6 million were used to construct the farm road. Later, the 1.8 km access road was handed to the Gewog administration by UNDP.

“Initially we struggled a lot while constructing the electric fencing since we had to carry electric poles in our back while we had to fetch water manually to water the plantation. However, we are hoping to reap the fruits of our labors after five years,” Kelzang Tshering said.

Today, a total of 27 households are active members of the climate smart agriculture project. The members comprise of four households from Thrimshing and 23 households from Tsangpo. The communities provided labor contributions and materials in 2021.

This story is supported by Bhutan Media Foundation under the GEF-Small Grants Programme UNDP implemented in partnership with the Royal Government of Bhutan.

གནམ་གཤིས་འགྱུར་བཟོད་ཀྱི་སྐྱེ་ཞུ་རིག་པ་ ཡར་རྒྱས་ མཐུན་དུ་སྤྱོད་བའི་བསྐྱར་།

བདེ་སྤྱོད་ཆོས་སྒྲོན།

སྤྱིར་འཛུལ་བུ་སྤྱིར་དང་ ལྷག་པར་དུ་ འབྲུག་རྒྱལ་ཁབ་ནང་
དཔལ་འབྱོར་གོང་འཕེལ་གྱི་གནམ་སྤངས་མགྲོགས་པོ་གསུམ་གྱི་
འགྲོ་མི་ལུ་བརྟེན་ གནམ་གཤིས་འགྱུར་བཟོད་དང་འབྲེལ་བའི་
དཀའ་ངལ་མ་འདྲམ་ལེ་ག་ཅིག་ར་བྱུང་བཞིན་དུ་ཡོད་པ་ཡིན། དེ་
གི་གདོང་ལེན་ལུ་ འབྲུག་གཞུང་དང་འབྲེལ་ཡོད་ལས་སྡེ་ཚུ་
གིས་ ཐབས་ཤེས་དང་ཁྲིམས་ཡིག་ དེ་ལས་འཆར་གཞི་ཚུ་
བརྩམ་སྟེ་ར་ཡོད།

འབྲུག་རྒྱལ་ཁབ་འདི་ གངས་རི་སྒྲེ་ལྷན་གནས་སྤངས་ནང་
ཆགས་ཡོད་པའི་ཁར་ རྒྱལ་ཁབ་རྒྱུ་ཀྱི་ཡིན་པ་ལས་ རང་
བཞིན་གནས་སྤངས་ གྱི་ དཀའ་ངལ་འབྱུང་ཉེན་ཡོད་པ་མ་
ཚད་ ཡུན་བརྟན་གོང་འཕེལ་དང་ མིའི་འཚོ་སྤྱོད་ལུ་གདོང་ལེན་
འབྱུང་མ་ཡིན་པ་ད་ རང་བཞིན་གནས་སྤངས་དེ་ ཞེ་གི་ཡུན་ལུང་
ཕྱོགས་རྒྱལ་ཁབ་ནང་ གཅོད་སྤྱོད་ལྷན་པའི་རྒྱུང་མ་དང་ཚུ་ དེ་
ལས་ རྒྱལ་ཁབ་ཚུ་ཡོད་པ་ཡིན་པས།

ཡུ་ཨོན་ཏི་པི་གོང་འཕེལ་ལས་རིམ་གྱི་ སྤྱི་ཞུ་དང་འབྲེལ་ཆ་
ད་ མི་སྒྲོབས་བརྒྱ་ཆ་ ༥༠ དེ་མ་ཅིག་ འཚོ་བོ་སྐྱེ་ཞུ་ལུ་བརྟེན་
སྤྱོད་དོ་ཡོད་པ་ད་ འབྲུག་གཞུང་དང་འབྲེལ་ཡོད་ལས་སྡེ་ཚུ་གིས་
གནམ་གཤིས་འགྱུར་བཟོད་ལྷན་ཐབས་ལུ་ གནམ་གཤིས་
འགྱུར་བཟོད་སྐྱེ་ཞུ་རིག་པའི་ལས་འགུལ་ ལེ་ག་ཅིག་འགོ་
འབྲེན་ཐབས་ཏེ་འདུག།

དཔྱེ་འབད་བ་ཅིན་ ཨུ་ཨོན་ཏི་པི་གི་ལས་འགུལ་རྒྱུང་བའི་
ཕྱོགས་རམ་མ་དངུལ་དང་ འབྲུག་གཞུང་མཉམ་འབྲེལ་ཐོག་

ལས་ ཁྲིམས་ཤིང་རྒྱུང་ཁག་འོག་གི་ གཅོད་པོ་གཡུས་
ཚན་ནང་ གནམ་གཤིས་འགྱུར་བཟོད་རིག་པའི་སྐྱེ་ཞུ་
ལས་འགུལ་ཅིག་འོག་བཟུགས་ཅུག། དེ་ཡང་ གཅོད་
པོ་གཡུས་ཚན་ སྤྱི་བ་ལ་ཟེར་ས་ལུ་ ས་གཞི་བཟའ་སྤྱོད་
མ་འབད་བར་ལོ་ ༣༥ དེ་མ་ཅིག་ལུ་ཡོད་མི་དེ་ སྤྱི་ལོ་
༢༠༢༡ ལུ་གནམ་གཤིས་འགྱུར་བཟོད་རིག་པའི་སྐྱེ་ཞུ་
ལུ་ ལེགས་བཅོད་འབད་ཡོད་པ་ཡིན་པས།

དེ་ཡང་ མི་སེར་ཚུ་གིས་ གནམ་གཤིས་འགྱུར་
བཟོད་ལུ་གདོང་ལེན་དང་ མཐུན་འགྱུར་འབད་ནིའི་
དོན་ལུ་ སྒྲོག་མེ་རམ་བཟུགས་ གནམ་གཤིས་
འགྱུར་བ་དང་བརྟེན་ སྤྱི་བཏུབ་པའི་ཉ་ཟས་ཤིང་དང་
ཚོད་བསྟེ་ཚུ་བཟུགས་ཏེ་ རང་མགོ་རང་འདྲོངས་
བཟོ་ནིའི་དམིགས་གཏད་བསྐྱོད་དོ་ཡིན་པའི་ཁར་
གནམ་གཤིས་འགྱུར་བཟོད་ཀྱི་ གདོང་ལེན་ལུ་ ག་
སྤྱི་འབད་དེ་ ཐབས་ལམ་སྤྱོད་ཚོགས་སྤྱོད་བའི་བསྐྱར་
ཡིན་པས།

སྐྱེ་ཞུ་དང་སྤྱོད་པོ་སྤྱོད་པོ་ ཡེ་ཤེས་དཔལ་འབྱོར་
གྱིས་སྤང་མིའི་ནང་ གནམ་གཤིས་འགྱུར་བཟོད་
སྐྱེ་ཞུ་རིག་པ་གིས་ གནམ་གཤིས་འགྱུར་བཟོད་
ལུ་ གདོང་ལེན་དང་ མཐུན་འགྱུར་འབད་ནི་རྒྱུ་མ་
གཅིག་མེན་པར་ གཅོ་བོ་ར་སྐྱེ་ཞུ་པ་ཚུ་ལུ་ མ་
དངུལ་གྱི་ཁེ་ཕན་འབྱུང་དགོ་དེ་ གལ་ཆེ་བས་ཟེར་
བཤད་པ་ཡིན་པས།

སྐྱེ་ཞུ་སྤྱོད་པོ་གིས་འབད་བ་ཅིན་ ཉ་ཟས་ཤིང་
གིས་ སྤྱི་ཞུ་རྒྱུང་ཁར་བོན་མཐུན་འགྱུར་སྤྱོད་པོ་
བཏུབ་མི་དེ་ ཉ་ཟས་ཤིང་འདི་ རྒྱུ་མ་བཏགས་ནི་
མེད་པ་ལས་ ཁྲུངས་མེད་པ་བཟུམ་ཅིག་མཐོང་མས་
ཟེར་ཡིན་པས། དེ་ཡང་ ཉ་ཟས་ཤིང་འདི་ དམངས་
གཅོད་འགྱུང་འགོ་ཐོག་སྐྱབས་ ས་གནས་གཞུང་
དང་མི་སེར་ཚུ་དང་གཅིག་ཁར་ ཤིང་འགྱོ་བཏུབ་མ་
བཏུབ་ག་ནི་ཡང་ སྤྱོད་པོ་ཚུ་མ་འབད་བར་ ཞུམ་ཏི་
ཞུམ་གཞི་བཟུགས་འབད་ཞིན་པ་ལས་ ཐུང་མ་ཐུང་
སར་ཤིང་བཟུགས་ནི་འགོ་བཟུགས་ཅུག་ཟེར་ཡིན་
པས། ཤིང་འདི་ ལོ་གསུམ་གྱི་རྒྱུ་ལས་ རྒྱུ་མ་
བཏགས་འོང་ཟེར་ ལོ་བཟུམ་མ་དང་བཅོམ་དེ་མ་
ཅིག་འགྱོ་རུང་ རྒྱུ་མ་བཏགས་ནི་མིན་འདུག་ཟེར་
སྤྱོད་པོ་གིས་བཤད་པ་ཡིན་པས།

སློན་པོ་གིས་འབད་བ་ཅིན་ ཉ་ཟམ་ཤིང་རྒྱུ་མེད་མེད་པར་
སྤྱི་ཚད་དང་ལྷན་པའི་ ཤིང་འབྲས་ཀྱི་རིགས་གཞན་ཚུ་ཡང་
བཟུགས་པ་ཅིན་ གནམ་གཤིས་འགྱུར་བཟོ་དེ་སྤྱི་ཚད་
ལུ་གཞི་བཟོ་དེ་ མཐུན་འགྱུར་འབད་ཚུགས་པའི་ཁར་ སྤྱི་
ནམ་པ་ཚུ་ལུ་ ཁབ་ས་ཡང་འོང་ནི་མས་ཟེར་ བཤད་ཡོད་པ་ཨིན་
པས། དེ་ལས་ འབྲུག་གཞུང་དང་ ཕྱི་རྒྱལ་མ་དདུལ་རྒྱུ་སྦྱོར་
ཐོག་ལུ་ སི་ཨེ་ཨེ་ཨེ་ཨེ་ཨེ་ཨེ་ འགྱུར་བཟོ་དེ་རིག་པའི་
ཞིང་ཚུ་འབྲུལ་རིག་ལས་འགྲུལ་ཅིག་ འགོ་བཟུགས་ཡོད་པ་ད་
དེས་ སྤྱི་ཟླ་ ༧ པའི་ནང་ལུ་ སི་ཨེ་ཨེ་ཨེ་ཨེ་ཨེ་ཨེ་སྤྱི་
ནམ་ཚེད་བསྐྱུགས་ཚུང་བཟོ་དེ་བསྐྱུག་བཟོ་དེ་ལས་འགྲུལ་ཅིག་
ཡང་ འགོ་བཟུགས་ནི་ཨིན་ཟེར་ སློན་པོ་ ཡེ་ཤེས་དཔལ་འབྱོར་
གྲིས་ བཤད་པ་ཨིན་པས།

སྤྱི་ནམ་ལས་ཁུངས་ཀྱི་ ལཱ་ར་རིག་པའི་འགོ་དཔོན་གོང་མ་
རིན་ཆེན་དབང་མོ་གིས་བཤད་མི་ནང་ འོ་ཐོག་ཐོན་ཁུངས་ཡང་
དྲག་བཏང་སྟེ་ མིའི་འཚོ་སྤྱོད་ལེགས་བཅོས་འབད་ནི་དང་ ས་
ཞིང་ཚུ་གནམ་གཤིས་འགྱུར་བཟོ་དེ་དང་མཐུན་འགྲུལ་བཟོ་སྟེ་
འཛུལ་སྤྱོད་དོད་ཡུལ་འཕར་ཁྱི་གཞི་དཔ་ བཀག་ཆ་འབད་ཚུགས་
མི་ཅིག་ལུ་ གནམ་གཤིས་འགྱུར་བཟོ་དེ་རིག་པའི་སྤྱི་ནམ་ལུ་
གོ་མ་ཨིན་ཟེར་ བཤད་པ་ཨིན་པས།

འབྲུག་གཞུང་དང་ འབྲུལ་ཡོད་ལས་སྡེ་ཚུ་གིས་ བསེལ་དྲོད་
གནམ་སྤངས་དང་འབྲུལ་བའི་ ཞིབ་འཚོལ་དང་ གནམ་གཤིས་
འགྱུར་བཟོ་དེ་རིག་པའི་སྤྱི་ནམ་ཡང་དྲག་བཏང་ནི་ཐབས་ལམ་
ལུ་གཞི་བཟོ་དེ་ཨིན་པས། ཨུ་ཨེ་དང་ ཨུ་ཨེ་ཤི་ཡའི་ལུང་
ཕྱོགས་མཐུན་འབྲུལ་ཚོགས་པ་ གཉིས་ཀྱི་ཡང་ ཨུ་ཨེ་ཤི་ཡ་
ལུང་ཕྱོགས་ཀྱི་རྒྱལ་ཁབ་ཚུ་གནམ་གཤིས་འགྱུར་བཟོ་དེ་སྤྱི་ནམ་
རིག་པ་ཡང་དྲག་བཏང་དགོ་པའི་གྲོས་བཤད་འབད་མ་དེ་ཟེར་
ལཱ་ར་རིག་པའི་འགོ་དཔོན་གོང་མ་ རིན་ཆེན་དབང་མོ་གིས་
བཤད་པ་ཨིན་པས།

དཔུང་མི་གིས་འབད་བ་ཅིན་ འབྲུག་གཞུང་དང་ ཕྱི་རྒྱལ་མ་
དདུལ་རྒྱུ་སྦྱོར་ཐོག་ལས་ གནམ་གཤིས་འགྱུར་བཟོ་དེ་སྤྱི་ནམ་
ཡོད་པ་ཨིན།

རིག་པ་གི་ འབྲུལ་རིག་ཡང་དྲག་བཏང་ནི་ལུ་ གཞི་བཟོ་དེ་
ཟེར་ བཤད་པ་ཨིན་པས།

སྤྱི་ནམ་ལས་ཁུངས་ཀྱི་ སྤྱི་ཚུ་དང་འབྲེལ་མ་ད་ གནམ་གཤིས་
འགྱུར་བཟོ་དེ་སྤྱི་ནམ་རིག་པ་འདི་ ཨེ་ཨེ་ཨེ་ཨེ་ ལས་སྡེ་
མཐུན་འགྱུར་ལས་འཆར་ ༢༠༡༦ དང་ ཨེ་ཨེ་ཨེ་ཨེ་ཨེ་ རྒྱལ་
ཡོངས་མཐུན་འགྱུར་འཆར་ཐོག་ལས་ ལུ་འབད་ཡོད་པ་ད་ ལས་
འགྲུལ་ཡང་ སི་ཨེ་ཨེ་ཨེ་ཨེ་ཨེ་ཨེ་ཨེ་ ཨུ་ཨེ་ཤི་ཡ་
ནང་གནམ་གཤིས་འགྱུར་བཟོ་དེ་སྤྱི་ནམ་རིག་པའི་གོང་འཕེལ་
མཐུན་ཚོགས་དང་ ཨེ་ཨེ་ཨེ་ཨེ་ཨེ་ཨེ་ སྤྱི་ནམ་འབྲུལ་རིག་
གོང་འཕེལ་ལས་འགྲུལ་ ཇི་སི་ཨེ་ཨེ་ གནམ་གཤིས་སྤྱི་ཚུ་གི་
མ་དདུལ་དང་ སི་ཨེ་ཨེ་ཨེ་ཨེ་ཨེ་ སི་ཨེ་ཨེ་ཨེ་ཨེ་ཨེ་
ཟེར་བའི་ གནམ་གཤིས་འགྱུར་བཟོ་དེ་རིག་པའི་ལས་འགྲུལ་
ཚུང་བ་ཚུ་ འབད་བའི་བསྐྱུང་ཡོད་པ་ཨིན་པས།

རང་འབྱུང་འཕྲོད་བསྟེན་མཐོ་མཐོ་མཐོ་སྤྱི་ཚུ་གི་ སྤྱི་ནམ་ལས་ཁུངས་
ཀྱི་ ལས་རིམ་འགོ་ཁྲིད་པ་བསྟེན་འཛིན་དབང་ཕྱག་གིས་འབད་
བ་ཅིན་ ཡར་རྒྱས་མཐུན་དུ་སྤྱོད་པའི་བསྐྱུང་ཡོད་པའི་ འབྲུག་
རྒྱལ་ཁབ་བཟུམ་ནང་ གནམ་གཤིས་འགྱུར་བཟོ་དེ་སྤྱི་ནམ་རིག་
གི་ ཐབས་ལམ་དྲག་ཤོས་དེ་ ཆར་དཀོན་མཐུན་འགྱུར་ཨིན་པའི་
འོ་ཐོག་དང་ ཞིང་ཚུ་འཛིན་སྤྱོད་ཐབས་ནི་ དེ་ལས་ འོ་ཐོག་སྤྱི་
ཚོགས་ཚུ་བཟུགས་དགོ་ཟེར་བཤད་པ་ཨིན་པས།

དཔུང་ རང་འབྱུང་འཕྲོད་བསྟེན་མཐོ་མཐོ་མཐོ་སྤྱི་ཚུ་གི་ རྒྱུ་རྐྱེད་ རི་
ཁ་ཆེན་རི་གིས་འབད་བ་ཅིན་ གནམ་གཤིས་འགྱུར་བཟོ་དེ་སྤྱི་
ནམ་རིག་པ་གི་ ལུང་ཕྱོགས་དང་རྒྱལ་སྤྱིའི་ཐབས་ཤེས་དྲག་
ཤོས་འདི་ སྤྱི་ནམ་པ་ཚུ་གིས་ སྤྱི་ནམ་བསྐྱུ་བཞག་ནི་དང་ འབྲུལ་
མཐུན་དང་ རིག་ཕུལ་ལྷན་པའི་ཞིང་ལུ་ དེ་ལས་ ལུན་བརྟན་གྱི་
ཞིང་ལུ་ཚུ་འབད་དགོ་ཟེར་ བཤད་ཡོད་པའི་གནམ་ཚུལ།

གནམ་ཚུལ་འདི་ ཨུ་ཨེ་ཤི་ཡའི་ལས་འགྲུལ་ཚུང་བའི་
གྲོགས་རམ་མ་དདུལ་དང་འབྲུག་གཞུང་མཉམ་འབྲེལ་ཐོག་
ལས་ འབྲུག་བརྒྱུད་གཞི་ཚོགས་ཀྱིས་རྒྱུ་སྦྱོར་འབད་
ཡོད་པ་ཨིན།

Adapting to climate smart agriculture

The growing global population is driving up the demand for food but the crop production is decreasing in many parts of the world. In order to approach the challenges, the government and development partners are coming up with an integrated approach to climate change.

Bhutan is a located in the fragile ecosystem and is a small land locked country in the Himalayas where climate change is the serious environment problem affecting the livelihoods of people and serious threat to sustainable development.

According to the UNDP Bhutan climate change adaptation report, approximately 80% of the country's population mainly depends on subsistence farming for their livelihoods. The government and its development partners have come up with the inte-

grated approach to climate change in the form of climate smart agriculture projects in rural parts of the country.

One of the example of climate smart agriculture that the government and development partners have initiated could be the ongoing GEF-Small Grants Program of Tsangpo under Thrimshing, Trashigang where a degraded land was reverted into climate smart agriculture in 2021.

The people of have reverted their degraded fallow land into climate smart by installing electric fencings to prevent the crops from wildlife and by cultivating climate smart crops and fruits which could eventually help enhance the livelihoods of the farmers.

Minister of Agriculture and live-stock, Lyonpo Yeshey Penjor, stated

that climate smart agriculture, with planting of hazelnut saplings in degraded fallow land should contribute to the livelihoods of its people by fetching some income from the hazelnut trees.

He said, mountain hazelnut project was initiated by first democratic elected government and was implemented right after the introduction of Foreign Direct Investment (FDI) without proper research on the feasibility of the hazelnut and they didn't even discuss the project with local government and its people.

"The hazelnut trees were supposed to fruit after three years but even after 10 years there are no yields. So it's absurd how they implement the project." Lyonpo said.

The minister said that other exotic fruit saplings should be planted so that people would be able to earn some income and at the same time integrated approach towards climate change is also fulfilled.

He added that the government with the help of the development partners will soon develop the Commercial and Agriculture and Resilient Livelihoods Enhancement Program

(CARLEP) smart irrigation technology.

Senior horticulture officer from the department of Agriculture (DoA), Rinchen Wangmo, said that Climate Smart Agriculture (CSA) technologies aim at improving crop productivity to advance livelihood and make farms more resilient to climate impacts.

She said that the government and projects are focusing more on research and development of best CSA technologies according to our agro-climatic conditions. Technology

generations and varietal development in responding to changing climatic conditions are main priority activity of the department of agriculture.

The projects based on UN and SAARC are also focusing on linking the member countries and offers knowledge sharing platforms on different climate smart agriculture technologies in south Asian regions. The government with the support from donor projects also focuses on scaling up of CSA technologies and policy framework development in promoting CSA technologies where

the capacity development of officials under DoA and farmers training are also part of focus area of projects and activities, she added.

In response to the policies in place, Rinchen Wangmo said that climate smart agriculture approaches in the country are guided by the Renewable Natural Resources Sector Adaptation Plan of Action, 2016 (SAPA 2016), National Adaptation Plan (Bhutan would be submitting the first NAP to UNFCCC during the upcoming CoP and this framework will get medium to long term adaptation strategies in the agriculture sector including the other climate sensitive sectors.

She also said that C-SUCSeS, FSSAP and GCF are some of the climate smart agriculture projects afoot around the country. CARLEP, Crop mulching, varietal selection in response to changing climatic conditions and Sustainable land management are the regional and international best practices.

This story is supported by Bhutan Media Foundation under the GEF-Small Grants Programme UNDP implemented in partnership with the Royal Government of Bhutan.

Climate Change and its impact on business

Pema Choki

The impact of climate change on the way people work and people live is directly and indirectly affecting the business sector. The impacts are sometimes minor with disturbances in service delivery due to climate change, induced weather conditions to major impacts, such as financial implications due to climate crisis.

Cumulative Impacts

The business fraternity ranging from the mining industry to the hotel and service sector is impacted

The Chair of Hotel and Restaurant Association of Bhutan (HRAB), Jigme, said, “There are disturbances in the operations of the hotels and travel plans for the guest. There is also a reduction in the number of the tourists because of extreme weather

highest revenue earners before the pandemic, and tourism mainly depends on Bhutan’s bio-diversity and its beautiful landscape. However, with climate crisis, it will impact the biodiversity of the country, which can hamper the number of tourists coming in, especially eco-tourism.

One of the biggest industries in the country, the mining industry is also

affected by climate change. According to the CEO of State Mining Corporation Limited, Kesang Jamtsho, although long-term impacts could be none, there are short-term impacts. “The impacts are basically felt in the mining operation, in terms of disruption of the operation due to flash floods, road washout, and rain.”

As the mining operations are impacted, he pointed out that it causes financial implications, increasing the cost of operations due to many days lost in the mining operation. He also added that as the cost of production and supply chain cost would increase, efficiency would decrease and the net impact will be reduction in return per ton of any minerals traded.

Similar sentiments were also shared by the construction sector of the country. According to the Executive Director to the Construction Association of Bhutan (CAB), Tshering Yoenten, there are financial implications due to disruption in the works. “The impact is felt in terms of procuring goods, resources and also time. As we cannot complete our works on time due to disruptions, there are also cases of penalties for the contractors. And there are also cases of having to reorganize the works and

workers due to erratic weather conditions.”

He also pointed out that although they have insurance, the climate induced weather conditions are considered Act of God, and the insurance does not cover it.

He also added that climate resilient technologies are very expensive, however, to adapt to the climate crisis in the future, such technologies will be needed.

Other business sectors are also impacted by the climate crisis. According to the President of the Bhutan's Chamber for Commerce & Industry, Tandy Wangchuk, climate change impact is very visible in the business sector and the economy.

“It has an unprecedented impact on the economy. It costs additional finance due to climate induced crisis and budget to mitigate climate induced hazards. In terms of industrial input, there are impacts, and also cross-border trade, and production capacity.”

He also pointed out that in the agriculture sector, due to climate induced weather conditions, drought contributes to poverty and famine.

As climate change impacts almost every sector of the country, the impact felt on the economy at large and the people is huge. Globally, climate change induced weather has the potentials to weaken economic growth through damage to capital stock and

labor supply, and labor productivity due to growing temperature will weaken, weakening the world economy.

As business fraternities get impacted, the economy will get impacted too. As employment gets affected, it will affect the income generation and purchasing power of the people. And as cross-border trade gets affected, the price of imports will likely increase which will contribute to high inflation.

In 2019, the United Nation's (UN) International Labor Organization (ILO) report titled 'Working on a Warmer Planet: The Impact of Heat Stress on Labor Productivity and Decent Work' warned that increasing heat stress due to global warming will result in huge job and economic losses in 2030, with poor countries being the biggest losers.

The report also stated that rising temperatures and increasing heat stress at work will lead to loss of 80 million full time jobs and to global economic losses of USD 2.4 trillion in 2030.

The report also stated that the people from agricultural and construc-

tion sectors will be most affected by the rising temperatures. It also stated that although workers in the wealthy countries will be affected by excessive heat, it will be on a lesser extent than

those in the poorer countries which will widen the inequality gap between low-income and high-income countries and result in worsening working conditions.

Carbon neutral/negative status

Bhutan enjoys a carbon neutral/negative status, which means that Bhutan absorbs more carbon dioxide than it produces. Bhutan's Constitution also mandates for a more than 60 percent forest coverage for all times to come, having more than 70 percent of the country being covered in trees, more than the mandated coverage.

This carbon neutral/negative status arises the question of whether Bhutan is sacrificing its economic growth. According to the Minister for Industry, Commerce and Employment, Lyonpo Karma Dorji, remaining carbon neutral/negative has both demerits and merits. "Being carbon neutral/negative has several implications for the economy, both positive and negative. Overall, there are long term economic benefits of achieving carbon neutrality/negativity including job creation, investment opportunities, improved competitiveness, and reduced environmental risks.

Economic and employment opportunities from greenhouse emitting industries will be refrained from creating a huge opportunity cost."

He also added some benefits for remaining carbon neutral/negative. "Environmental fund, conservation fund, climate fund accessibility can be better availed with carbon neutrality commitment. There are job opportunities in industries like renewable energy, energy storage, green construction, and electric mobility. And we can also gain a competitive advantage in the global market. Additionally, being carbon neutral/negative can improve trade relations and attract international investments."

Additionally, Lyonpo Karma also added that while transitioning to carbon neutrality while maintaining a strong and thriving economy requires a comprehensive and coordinated approach involving business, industries and government, more focus has to be on environment friendly, more digital, clean energy, and biotechnology for development and for the economy.

This story is supported by the BMF and GEF Small Grants Program of UN in partnership with RGoB

Practices to be implemented when considering climate change

Pema Choki

Climate resilient practices

As climate change further implicates the world, it brings in significant changes and impacts in the business fraternity, challenges as well as opportunities.

"As extreme weather conditions become frequent, it causes damage to the businesses in the form of infrastructure damage, and disruption in the work process," shared the CEO of Construction Development Corporation Limited, Karma Galey.

As such cases happen, it is important to curtail the impacts through adapting climate resilient practices. Karma Galey pointed out that such practices are done through certain measures, like improvisation on the

field, and keeping themselves at the safer side but technical measures are very expensive.

President of the Bhutan Chamber for Commerce & Industry (BCCI), Tandy Wangchuk, shared that as impact of climate change increases, climate resilient businesses are important.

He said, "At this stage, the private sector lacks access to finance to venture into projects, such as renewable energy. In terms of agriculture, there's also plans such as hydroponic farming, but access to finance is a huge challenge."

Tandy also added that the private sector is looking into helping the

business fraternity, having discussions with development partners from abroad.

According to the Minister for Industry, Commerce, and Employment, Lyonpo Karma Dorji, the government can effectively support the transition to carbon neutrality while minimizing the negative impacts on the economy by creating a supportive policy environment, providing incentives, fostering innovation, and facilitating collaboration.

However, he also added that certain sectors will be impacted, in terms

of venturing into going green. Lyonpo said, “All greenhouse emitting industries will face challenges. All ferro silicon industries emit Greenhouse gases (GHG). One aluminum emitting industry can offset Bhutan’s carbon negative status, and few ferro silicon industries in Samtse will soon make Bhutan carbon neutral from its carbon negative status.”

Bhutan has ventured into hydro-power projects, an investment in renewable energy and sustainable infrastructure. According to Lyonpo Karma, although the economic revenues may be more from such invest-

ments, however, it actually reduces job opportunities. He pointed out that Bhutan should pursue adaptation and resilient economic development instead of blindly committing to carbon neutrality.

Green Economy and Green Growth

Green economy and green growth refer to concepts related to sustainable development and climate friendly practices. Bhutan has ventured into promoting green entrepreneurship and creating green jobs. Bhutan has also initiated the use of EV vehicles as the country’s goal towards zero-emission mobility by 2050.

The World Bank in 2021 also approved USD 52.5 million financing to help the Royal Government of Bhutan strengthen fiscal and financial sector stability, green and private sector led growth.

Royal Monetary Authority (RMA) has also developed a sustainable financial inclusion to advance the resilience of the most vulnerable to the climate change and the Green Finance Roadmap. The Governor of RMA, Dasho Penjore in 2020 said he sees a connection between financial inclusion and climate change adaptation and mitigation. He pointed out

that there is a momentum to advance the resilience of the most vulnerable to the impacts of climate change, by advancing sustainable financial inclusion and committing to advance this agenda.

Although there are many challenges associated with climate change and its crises, it also opens opportunities for people, especially in terms of innovation. It creates a platform for green startups and green entrepreneurship and green jobs.

According to the Climate Centre’s report ‘Companies and Climate Resilience: Mobilising the Power of the Private Sector to Address Climate Risks’, globally, in most economies, the private sector holds up to 85 percent of all investment and makes over USD 80 trillion of institutional investments globally each year.

The report pointed out that private sector is a vital partner to reduce the risk of disasters, and building resilience at the scale needed will not be possible without the active participation from the private sector.

In turn, the private sector needs to protect itself from the potential dangers of natural disasters and ac-

tively contribute to the crucial task of building resilience of its assets, workforce, supply chains and customers. The report stated that in doing so, the resilience of people and communities will be strengthened through access to economic security which builds capacity to withstand or recover faster from climate extremes.

In 2016, the World Economic Forum (WEF) described climate change as the highest impact risk to business. Research in the journal Nature suggests that the impact of climate change on the market value of global financial assets to be USD 2.5 trillion and could be as high as USD 24.2 trillion under the worst-case scenario.

In the Bhutanese context, the private sector in Bhutan is relatively underdeveloped and quite small. The representative of the private sector, the BCCI recognizes the impact of climate change on businesses sharing how it can impact the production to cross border trade. However, the access to finance has been a huge disadvantage, and it is high time for the national agencies to work with international organizations to adapt climate resilient practices and in-

centivize industries to go for climate technology.

As youth are now taking up interest in entrepreneurship, there are innovative ideas that are climate resilient in nature. For example, Aerotech is a start-up that focuses on drone technology. Started in 2020, it is the only tech-based startup that focuses on drone technology which can actually purify the air.

Another tech-based startup, Leaf Creative solutions which makes products using 3-D printer focuses on being environment friendly, targeting waste management through recycling as their products can be made through recycling PET bottles.

Innovative ideas are getting the frontliner in business ideas, with young people coming up with ideas to practice climate resilient practices. During the Fabfest organized by Druk Holdings and Investment on July 2023, there were few projects that were green in nature.

One project was about harvesting rainfalls during the monsoon to use for household chores, one project was on agriculture resilient product that will combat changing weather

patterns, and a project on producing filaments for 3-D printing machines through recycling.

Tuvalu, a country in Oceania is expected to be one of the first countries in the world to be completely lost to climate change. As an attempt to preserve its culture and history, the country is going digital, the first digitized nation in the world.

Taking this as an example, as climate change increases its impact, innovative and creative ideas, and digital work will take the frontlines. The future will be digital economy.

This story is supported by the BMF and GEF Small Grants Program of UN in partnership with RGoB

སོ་ནམ་པ་ཚུ་གི་ བྱང་ཕྱད་གསལ་པ་ ཡུལ་མི་ཁྱམ་འབྲུག་ཚུ་ གིས་ བཟའ་སྦྱང་ཉེན་སྲུང་ལུ་གཞི་དུ་བཟུགས།

ཨོ་ཁྱུ་ཤོ་ཤོ།

༩ ལོ་རྒྱུ་ དེ་ཅིག་གི་ཉེ་མ་ སྤྱི་ལོ་༢༠༢༠ ལང་མི་ སོ་ནམ་པ་
ཡུལ་ཁམས་གིས་ མོ་རའི་གོ་ཟེའི་ ཨོ་ཁྱུ་ཤོ་ཤོ་ ཉེ་མ་ལས་ གོ་
ཟེ་གོ་ཤི་༢༠༠ དེ་རེ་ ཐོན་སྐྱེད་འབད་མི་དེ་གིས་ བཟའ་ཚང་གི་
དོན་ལས་ ཉེ་མ་ལས་འབད་མི་ཚུ་དང་ སྤྱི་ལོ་ཉེ་ བཟའ་སྦྱང་
འབད་ནི་ལུ་ ལྷན་ཐབས་བྱུང་ཡོད་པ་ཨིན་པས།

དེ་ཡང་ ཨོ་རང་ཚོ་ཁག་ རང་ཐང་གི་ལུ་ ཡུལ་ཁམས་གི་ ས་
ཞིང་བཟུད་ལྷན་ཡོད་པ་ལས་ ལོ་ཐོག་གོ་ཟེ་གིས་གཞི་ལུ་
འབྲུག་ལུ་དགའ་ཤི་ལུ་དང་ ཚོད་བསྐྱེད་ དེ་ལས་ ཤིང་འབྲུག་ཚུ་
འཚོ་སའི་ ས་གནས་ཅིག་འབད་མི་ལུ་བརྟེན་ཨིན་པས།

ཡུལ་ཁམས་བཟུམ་སྤྱི་ སོ་ནམ་པ་གཞན་ཚུ་གིས་ཡང་ ལོ་ཐོག་
གོ་ཟེ་ལས་འགོ་བཙུགས་ འབྲུག་ལུ་དགའ་ཤི་ལུ་ འཚོ་སྤྱོད་
འབད་དེ་ རང་མགོ་རང་འབྲོང་སྤྱོད་ འཚོ་བ་སྤྱོད་སྤྱོད་མི་ མི་སྤྱི་
ཅིག་ཨིན་པས།

ཨོ་རང་གི་ མི་སེར་ཚུ་གིས་ གོ་ཟེ་ཚུ་ཡང་ བཟའ་སྦྱང་དང་ ཉེ་
ཚུ་ལུ་ ཆགས་བྱིན་ནི་དོན་ལུ་ འཚོ་སྤྱོད་སྤྱོད་འབད་དོ་ ཡོད་པ་
ཨིན་པས།

དེ་འབད་མ་ལས་ ཨོ་རང་དེ་ རྒྱལ་ཁབ་ནང་ གནས་བྱུང་དགའ་
མེད་པར་ ལོ་ཐོག་དང་ ཚོད་བསྐྱེད་ཐོན་མི་ རྒྱུ་ལྷན་ཅིག་གིས་
ཡོད་པ་གྲགས་ཐལ་ཡོད་པ་བཞིན་དུ་ རྒྱུ་ལྷན་གིས་ རྒྱལ་ཁབ་
ཀྱི་ བཟའ་སྦྱང་ཉེན་སྲུང་ལུ་ ལྷན་ཐབས་སྤྱོད་སྤྱོད་པ་འབད་ཅུག།

རྒྱལ་ཡོངས་ཨོ་རང་དེ་བྱང་ཕྱད་བཞེད་ཀྱི་ སོ་ནམ་པ་དེ་ཅིག་གིས་

ཨོ་རང་ཚོ་ ཅན་མ་དང་འབྲེལ་བ་ཅིན་ ལོ་དེ་ནང་ ཨོ་རང་ཚོ་
ཁག་ལས་ གོ་ཟེ་མི་ཤིག་ཤིག་༡,༢༣༩ དེ་ཅིག་ ཐོན་སྐྱེད་འབད་
ཅུག།

ཨིན་ཅུང་ དེ་རེས་ནངས་པར་ སོ་ནམ་པ་ཚུ་ལུ་ ཨོ་རྒྱལ་དང་མ་
འབྲུག་ལུ་ གཞི་ལུ་ལེན་བྱུང་སྤྱོད་མི་དེ་ཡང་ ལོ་ཐོག་ཚུ་ འབྲུག་
ཚུ་གིས་ མེད་པ་བཟུང་སྤྱོད་ ཐོན་སྐྱེད་མར་འབབ་འགྲོམ་མ་
ཚོད་ ཆར་ཆུ་དཀོན་པའི་ཁར་ ཚོད་ཡར་འཕར་འགྲོ་མི་དེ་ཡང་
གནས་གཤིས་འགྱུར་བཟོ་དེ་ལུ་ ཁ་གཏང་མ་ཨིན་པས།

ལོ་ཐོག་ཚུ་ལུ་གཞི་དུ་བཟུགས།

དེ་རེས་ནངས་པར་ ཨོ་རང་ལུ་དགའ་ཤི་དེ་ སྤྱོད་ལུ་དང་ལྷན་མ་སྤྱོད་
ཉེ་བྱེམ་བྱེམ་ མཐོང་གསལ་བྱུང་མ་མཚན་ གཡུལ་ཚོན་ཚུ་ནང་
ལས་མར་ འགྲོ་བཟུམ་ད་ གོ་ཟེ་ཞིང་ཚུ་ནང་ གཡུལ་མ་རྒྱལ་
ཚར་ཉེ་ སོ་ནམ་པ་ཚུ་ རང་སོའི་ཁྱིམ་ནང་ བཟའ་ཚང་ཚུ་དང་
གཅིག་ཁར་ དགའ་ཉེ་གཉེ་ཉེ་སྤྱོད་པར་ མཐོང་མ་ཨིན་པས།

དེ་འབད་མ་ད་ སོ་ནམ་པ་ཚུ་དང་ འབྲེལ་བ་འབབ་པའི་སྐབས་
གནས་སྤངས་མ་འབྲུག་སྤྱོད་ གསལ་སྤྱོད་བྱུང་མི་དེ་ཡང་ ཁོང་
ལུ་ བྱང་ཕྱད་མ་འབྲུག་ཅིག་ ཐོན་ཡོད་མི་དང་ གཞི་ལུ་ལེན་འབད་
དགོ་པ་བྱུང་ཡོད་པ་ལས་ དུས་ཅི་འབད་མ་ད་ ལོ་༥ འགྲོམ་ཨིན་
པས།

སོ་ནམ་པ་ཚུ་གི་ བྱང་ཕྱད་དེ་ཡང་ རི་དགས་སེམས་ཅན་ དཔེར་
ན་ སྤྱོད་དང་ རི་ཕག་ བྱི་སྤྱོད་ ག་ཤི་ཚུ་མེན་པར་ སྤུལ་ཨུར་

མི་ཁྱམ་ (Fall Armyworm) ཟེར་མི་འབྲུག་
ཚུ་ཨིན་པ་ད་ འབྲུག་དེ་ཚུ་གིས་ ལོ་ཐོག་ཚུ་གི་གསལ་ལས་
དམིགས་བསལ་དུ་ གོ་ཟེ་ཚུ་ལུ་ གཞི་དུ་ཐོན་སྤྱོད་ རྒྱལ་ལུ་
འབྲུག།

དཔེར་ན་ སོ་ནམ་པ་ ཡུལ་ཁམས་གི་ གོ་ཟེ་ཐོན་སྐྱེད་ཀྱི་
༢༠༠ ལས་ དེ་རེས་ ཀྱི་ཤི་༡༠༠ ཡང་ ཐོན་སྐྱེད་པར་ ལུ་
ཁག་བཟུང་སྤྱོད་པ་ད་ མོ་གིས་འབད་བ་ཅིན་ གོ་ཟེ་ཐོན་
སྐྱེད་ མར་འབབ་འགྲོམ་ད་ བཟའ་ཚང་གི་ འཚོ་སྤྱོད་ལུ་ཡང་ ཐོ་
མོག་མས་ཟེར་ཨིན་པས།

རང་ཐང་གི་ སོ་ནམ་པ་གཞན་ཚུ་གིས་ བཤད་མི་འུ་ནང་

ཨུར་མི་ཁྱམ་འབྲུག་གིས་ གོ་ཟེ་ཚུ་ སྤྱོད་ལས་ འགོ་བཙུགས་
ཉེ་ འབྲུག་བུ་མ་ཐོན་པའི་བར་དུ་ གཞི་དུ་སྤྱོད་ཀྱི་མི་ལུ་བརྟེན་
ཐོན་སྐྱེད་མར་འབབ་འགྲོམ་དེ་ཡོད་པ་ལས་ ལུ་འབད་ནི་ལུ་
སྤྱོད་ཐབས་སྤྱོད་ཐབས་ཟེར་ཨིན་པས།

ལོ་ཐོག་འབྲུག་གི་ གཞི་ལུ་ལེན་དེ་ རང་ཐང་གི་རྒྱུང་མ་གཅིག་
མེན་པར་ ཨོ་རང་ཚོ་ཁག་གི་ ཆེད་འོག་མང་ཤོས་ཅིག་ནང་
བྱུང་སྤྱོད་འབྲུག།

མཚོ་གླིང་མཁར་ལས་ སོ་ནམ་པ་ཅིག་གིས་ སྤུལ་མི་འུ་ནང་
འབྲུག་དེ་གིས་ ལོ་ཐོག་མཚན་ ཚོད་བསྐྱེད་ཚུ་ཡང་ ཟམ་མས་
ཟེར་ཨིན་པ་ད་ ཆེད་འོག་ནང་ འབྲུག་ཐོན་ཉེ་ ལོ་༩ དེ་ཅིག་ ལང་

དེ་ཡིད་པ་བཞིན་དུ་ ལོ་ཐོག་ཚུ་ལུ་ གཞོན་སྐྱོན་ཀླབ་མི་དེ་ མར་ འབབ་འགྱོ་ནི་མེན་པར་ ལོ་བསྟར་བཞིན་དུ་ ཡར་སེང་འགྱོ་མ་ མས་ཟེར་ བཤད་པ་ཨིན་པས།

སྤྱི་ལོ་༡༩ ལང་མི་ ཉི་ལ་རུ་པ་མོང་གར་གྱིས་འབད་བ་ཅིན་ འདས་པའི་ལོ་དང་ཕུད་པ་ད་ ཉུས་ཅི་ ཆར་པ་དུས་ཚོད་ཁར་ མ་ ཀླབ་མི་ལུ་བརྟེན་ འབབ་ཚུ་གིས་ ལོ་ཐོག་ཚུ་ལུ་ གཞོན་སྐྱོན་ མངམ་ཀླབ་ཅི་ཟེར་ཨིན་པས།

སོ་ནམ་པ་ཚུ་དང་འཁྲིལ་བ་ཅིན་ འབབ་ཚུ་གིས་ གཞོན་པ་ བཀལ་བའི་ཤུལ་ལས་ ལོ་ཐོག་གི་ རྟོག་མ་ཚུ་ མེད་པ་གཏང་མ་ མས་ཚད་ ཤིང་ཚུ་ཡང་ རོར་ལུ་བྱིན་རུང་ ཟ་མི་བདུབ་པས་ཟེར་ ཨིན་པས།

རྫོང་ཁག་གི་ གནས་སྤང་དང་འཁྲིལ་མ་ད་ སྤྱི་ལོ་༢༠༢༡ ལུ་ རྟོན་འོག་༥ ནང་ ལོ་ཐོག་ཞིང་ཨེ་ཀར་༢༠ དེ་ཅིག་ལུ་ གཞོན་ འབབ་ཀྱིས་ གཞོན་སྐྱོན་ཀླབ་སྟེ་ ལོ་ཐོག་མི་ཤིག་རྒྱུ་༥ དེ་ཅིག་ མེད་པ་བཏང་ཞུག།

དེ་བཟུམ་སྟེ་ སྤྱི་ལོ་༢༠༢༢ ལུ་ རྟོན་འོག་༢ ནང་ ས་ཞིང་ཨེ་ ཀར་༡༡ ལྷག་པ་ཅིག་ལུ་ འབབ་ཀྱིས་ གཞོན་སྐྱོན་ཀླབ་སྟེ་ ལོ་ ཐོག་རྒྱུ་༧.༥ མེད་པ་བཏང་ཡོད་པ་ཨིན་པས།

སྤྱོད་ཀྱི་ཕན་ཉུས་མེད་པ།

མ་གཞི་ སོ་ནམ་པ་ཚུ་ལུ་ རྫོང་ཁག་དང་ རྟོན་འོག་སོ་ནམ་ཀྱི་ རྟོན་འགོ་དཔོན་ཚུ་གིས་ འབབ་བསད་སྤྱོད་ཚུ་ བྱིན་ཡོད་རུང་ སོ་ནམ་པ་ཚུ་གིས་འབད་བ་ཅིན་ སྤྱོད་ཚུ་དེ་གིས་ ཨུར་མི་ཁྲམ་ འབབ་ཚུ་ བསད་མི་ཚུ་གས་དེ་ཡིད་པ་ལས་ ཕན་ཐོགས་དེམ་ ཅིག་ར་ མིན་འདུག་ཟེར་ཨིན་པས།

དེ་འབད་མ་ལས་ སོ་ནམ་པ་ལ་ལོ་ཅིག་གིས་ རོར་གྱི་ཆབ་ གསང་བསྟམས་པ་བསགས་བཞག་སྟེ་ ལོ་ཐོག་ཞིང་ཚུ་ལུ་ གཏོར་ དེ་ཡིད་རུང་ ལ་ལོ་ཅིག་གིས་འབད་བ་ཅིན་ ཆབ་གསང་བསྟམས་པ་ ལག་ལེན་འཐབ་མི་གིས་ དུམ་གྲ་ཅིག་ ལྷན་ཐབས་བྱུང་ཡོད་

རུང་ ཚུགིས་ ས་ཆ་ཨེ་ཀར་ལས་བཅད་དེ་ ཁྱབ་མི་ཚུ་གས་དེ་ ཡོད་པ་ལས་ ལོག་སྟེར་ ཉེ་མའི་ གནས་སྤངས་ནང་ ལྷོད་པ་ མས་ཟེར་ཨིན་པས།

ཆར་པ་ཀླབ་པའི་སྐབས་ འབབ་ཚུ་ གེ་ཟེ་ཤིང་དང་ ས་འོག་ ལུ་ འཛུལ་སྤྱོད་དེ་ ཉིན་མ་ཤར་མ་ད་ བྱི་ཁར་ཐོན་ཏེ་ གེ་ཟེ་ཚུ་ལུ་ གཞོན་པ་བཀལ་མས་ཟེར་ གསེར་གྱི་ཐང་རྟོན་འོག་ལས་ སོ་ ནམ་པ་ཅིག་གིས་ བཤད་པ་ཨིན་པས།

སོ་ནམ་མཁས་མཆོག་ཚུ་གིས་ བཤད་མི་འི་ནང་ འབབ་ཚུ་ གིས་ ཉིན་མ་ཤར་མ་ད་ གེ་ཟེ་ཤིང་ཚུ་ མེད་པ་བཏང་མི་དེ་ཡང་ ཉེ་ མ་ སྤྱོད་ཚུ་གཏོར་མི་ཚུ་ ཆར་པ་གིས་ འཕྲགས་བདེའ་མི་ལུ་ བརྟེན་ཨིན་ཟེར་ཨིན་པས།

གསེར་གྱི་ཐང་རྟོན་འོག་གི་ སོ་ནམ་ཀྱི་རྟོན་འགོ་དཔོན་ ཉི་མི་ག་ ལས་ཀྱིས་ སྤྱབ་མི་འི་ནང་ ཕྱི་རང་ལུ་ ཨུར་མི་ཁྲམ་གྱིས་ ལོ་ ཐོག་ཚུ་ གཞོན་སྐྱོན་ཀླབ་སྟེ་ ལོ་༥ དེ་ཅིག་སོང་ཡོད་པ་བཞིན་ དུ་ འབབ་ཚུ་ཡང་ གེ་ཟེ་འི་དུས་ཚོད་སྐབས་ ཐོན་མས་ཟེར་ ཨིན་པས།

ཁོ་གིས་འབད་བ་ཅིན་ སོ་ནམ་པ་ཚུ་ལུ་ གཞོན་སྐྱོན་བཀལ་ ཐབས་ལུ་ ལ་ཡའི་ཤེབ་ཟེར་མི་དེ་ ལག་ལེན་འཐབ་དགོས་སྟེ་ སྤྱབ་ཡོད་རུང་ ལག་ལེན་འཐབ་མི་བདུབ་པས་ཟེར་ཨིན་པ་ད་ འཕྲུལ་ཆ་ལག་ལེན་འཐབ་སྟེ་ བྱི་རུ་མི་བཏེགས་ཐོག་ལས་ ཨུར་ མི་ཁྲམ་འབྱུང་མི་ཨེ་ཚུ་ བསད་དེ་ཡོད་པ་ཨིན་པས།

སོ་ནམ་ཀྱི་སྤྱོད་འགོ་དཔོན་ཚུ་གིས་ སྤྱོད་ཚུ་ལུ་ འབབ་བསད་ནི་ གི་ ཉུས་པ་མེད་པ་ལས་ ལོ་ཐོག་ཚུ་གི་ སོ་ནམ་ཚུ་ཡང་ ཨུར་མི་ ཁྲམ་གྱིས་ རྫོང་རྟོག་འབྱུང་བའི་དུས་ཚོད་ མཚུག་བསྟུ་ཞིན་མ་ ལས་ཀྱང་མ་གཅིག་ བཏབ་དགོས་སྟེ་ སོ་ནམ་པ་ཚུ་ལུ་ སེམས་ ཤུགས་བྱིན་དེ་ཡོད་པ་ཨིན་པས།

ཕྱི་རང་རྫོང་ཁག་གི་ སོ་ནམ་གཙོ་འཛིན་འོག་མ་ རྫོང་རྒྱལ་ མཆོན་གྱིས་ འབབ་ཀྱིས་གཞོན་སྐྱོན་ ཆབས་ཆེ་ཉིང་དེ་ གནམ་ གཤིས་གནས་སྤངས་དང་འཁྲིལ་ འགྱོ་མ་མས་ཟེར་ བཤད་ པའི་ཁར་ འདི་བཟུམ་མའི་འབབ་ཚུ་ ཁྱབ་སྤེལ་འགྱོ་ནི་ལས་ བཀལ་ཐབས་ལུ་ སོ་ནམས་པ་ཚུ་ལུ་ ཐབས་ལམ་ཅིག་སྟེ་ ལོ་ ཐོག་ཞིང་ཚུ་ དུས་རྒྱུ་ལྷ་རྟོག་འབད་དེ་ ཞིང་གི་མཐའ་འཁོར་ ཚུ་ ཉིང་སངས་ས་སྟེ་ བཞག་དགོས་སྟེ་ སྤྱབ་དེ་ཟེར་ བཤད་པ་ ཨིན་པས།

སོ་ནམ་པ་ཚུ་ལུ་ སྤྱོད་ཚུ་གི་ བྱིན་དེ་ཡོད་པ་ལས་ ས་གནས་ མང་ཤོས་ནང་ ཞིང་རྒྱའི་དཀའ་ངལ་ཡོད་སར་ འབབ་ཚུ་ཐོན་མི་ ལུ་བརྟེན་ བཀལ་མི་ཚུ་གས་པས་ཟེར་ཨིན་པས།

སོ་ནམ་ཀྱི་སྤྱོད་འགོ་དཔོན་ཚུ་དང་འཁྲིལ་བ་ཅིན་ ཀྱུལ་ཡོངས་ རྫོང་ཞིང་སྤྱོད་ཚུ་གི་ ལམ་སྟོན་དང་འཁྲིལ་ཏེ་ སོ་ནམ་པ་ ཚུ་ལུ་ འབབ་བཀལ་ཐབས་ལུ་ རྒྱབ་སྐྱོར་ཚུ་འབད་དེ་ཟེར་ཨིན་ པས།

ཉམས་སྦྱང་དང་འཁྲིལ་མ་ད་ སོ་ནམ་པ་དང་ ཁྱིམ་གུང་ག་ར་ གིས་ pheromone traps ཟེར་མི་ ཐབས་ལམ་ ལག་ལེན་འཐབ་པ་ཅིན་ ཕན་ཐོགས་འོང་ནི་ཨིན་རུང་ སོ་ནམ་ པ་ཚུ་གིས་ ཆོས་ལུགས་ཀྱི་འཆར་སྤང་དང་འཁྲིལ་ ལག་ལེན་ འཐབ་ནི་ལུ་ སྤྱོ་བ་བསྐྱེད་མི་བདུབ་པས་ཟེར་ རྫོང་རྒྱལ་མཆོན་ ཀྱིས་ བཤད་པ་ཨིན་པས།

སོ་ནམ་པ་ཚུ་གིས་ བཤད་མི་འི་ནང་ གལ་སྤྱིད་ གནས་སྤངས་དེ་ དེ་བཟུམ་སྟེ་ར་ རྟོན་པ་ཅིན་ ལོ་ཐོག་གི་ ལཱ་འབད་ནི་ལུ་ སེམས་ ཤུགས་ཉམས་འགྱོ་ནི་དང་ དེ་གིས་ བཟའ་འཐུང་ལུ་ཡང་ ཐོ་ ཕོག་ནི་མས་ཟེར་ཨིན་པས།

ཕྱི་རང་རྫོང་ཁག་ནང་ འབྲུང་རྒྱུ་དང་ ཞིང་རྒྱུ་གི་ དཀའ་ངལ་ ཡོད་པ་ལས་ སོ་ནམ་པ་རྩེ་ དེ་རེས་ ལོ་ཐོག་གཞན་ཚུ་ འཛུགས་སྐྱོང་འབད་ནི་ལུ་ ཐབས་ལམ་བཏོན་ཏེ་མེད་པ་ཨིན་པས།

ཨར་མི་ཁྲམ་དར་བྱུང།

དར་དཀའ་རྫོང་ཁག་ སོ་ནམ་གཙོ་འཛིན་འོག་མ་ ཁྱི་བི་ ཅ་རྩན་ བུན་དེ་གིས་ སྤྲུམ་མི་འི་ནང་ འབྲུབ་ཨར་མི་ཁྲམ་ དེ་ རྒྱུ་འོག་དག་པ་ཅིག་ནང་ ཐོན་ཡོད་པའི་ སྤྲུམ་ལུ་ཡོད་རུང་ རྫོང་ཁག་ནང་ དེ་ཅིག་ར་ དར་བྱུབ་སོང་སྟེ་མེད་ཟེར་ཨིན་མ་ད་ གཞན་ཁར་དར་བྱུབ་འགྱུར་ཏེ་ལས་ བཀག་ཐབས་ལུ་ འབྲུབ་དེ་ ཚུ་ ལེགས་ཤོམ་སྟེ་ ལྟ་རྟོག་འབད་ཐོག་ལས་ ཐེ་ཅོ་སྤྲུམ་ཉིང་ཚུ་ ལག་ལེན་འཐབ་དེ་ཟེར་ཨིན་པས།

ཁོ་གིས་འབད་བ་ཅིན་ སོ་ནམ་པ་རྩེ་གིས་ འབྲུབ་ཐོན་ཡོད་པའི་ སྤྲུམ་ལས་ དུས་ཚོད་ཁར་ སྤྲུམ་ལུ་འབད་ཡོད་པ་ལས་ བཀག་ ཐབས་ཀྱི་ ཐབས་ལམ་ཚུ་ བཏོན་དེ་ཟེར་ཨིན་པས།

རྒྱལ་ཡོངས་སྤྱི་ཤིང་སྤྱང་སྤྱོད་ལྟེ་བ་དང་འཁྲིལ་བ་ཅིན་ ཨར་ མི་ཁྲམ་འབྲུབ་དེ་ འགོ་དང་པ་ར་ གླི་ལོ་2017 ལུ་ སྤྲུམ་ལ་ ཤེལ་རྩ་ནང་ལུ་ དར་བྱུབ་སོང་ཡོད་རུང་ ལྟེ་བ་དང་འཁྲིལ་བ་ ཅིན་ གོ་ཟ་ལུ་ གཞན་དཔ་བཀལ་མི་ ཨར་མི་ཁྲམ་གྱི་ རིགས་ ཅིག་ཨིན་མི་ སྤྲུམ་ཨར་མི་ཁྲམ་ཟེར་མི་ འབྲུབ་ཚུ་ཐོན་ཡོད་པ་ད་ དེ་ཡང་ འགོ་དང་པ་ར་ གླི་ལོ་2017 ལྷིང་ པའི་ནང་ སྤྲུམ་ལ་མགྱུ་ མ་ཞིང་འོག་ སྤྲུམ་ཅ་སྤྲང་དང་ པད་པ་ཚུ་ འཛོམས་མི་ཞིང་འོག་ སྤྲུམ་རྒྱག་སྤང་ལུ་ ཐོན་ཡོད་པ་ཨིན་པས།

གླི་ལོ་2021 ལུ་ གཞུམ་སྤྲང་ཁོམ་ཤར་ལུ་ ཨར་མི་ཁྲམ་ ཐོན་ཏེ་ གོ་ཟ་ཞིང་ཨི་ཀར་ལས་བཅད་དེ་ མེད་པ་བཏང་ཡོད་པའི་ ཁར་ མོང་སྤྲུམ་ཀལ་སྤང་ལུ་ཡང་ ཐོན་ཡོད་པ་ཨིན་པས།

ན་ཉིང་ དུས་ཚོད་དེམ་ཅིག་ནང་ བགྲིས་སྤྲང་སག་སྤྲང་ལུ་ཡང་ ཨར་མི་ཁྲམ་ཐོན་ཏེ་ གོ་ཟ་ཚུ་ མེད་པ་བཏང་ཡོད་པ་ད་ དེ་རེས་ འབྲུབ་དེ་ཚུ་ རྒྱལ་དང་ སྤྲུམ་ལ་ སྤྲེ་ མོང་སྤྲུམ་ དར་དཀའ་

ནང་ ཕྱི་རང་ དབང་འདུས་པོ་བྱུང་ གསར་སྤང་འབད་མ་ད་ རྫོང་ ཁག་ལ་ ནང་ཐོན་ཏེ་ གོ་ཟ་ཚུ་མེད་པ་གཏང་སྟེ་ཡོད་པ་ཨིན་པས།

འབྲུབ་ཐོན་མི་འི་རྒྱ་རྒྱུ་གཞན།

སོ་ནམ་པ་རྩེ་གིས་ ལོ་ཐོག་གི་ཐོན་སྐྱེད་ མར་བབས་སོང་མི་དང་ འབྲུབ་ཐོན་མི་དེ་ཡང་ ས་བཅུད་ཉམས་མི་དང་ གནས་གཤིས་ འབྲུར་བགོད་ལུ་བརྟེན་འོང་ནི་མས་ཟེར་ བཤད་པ་ཨིན་པས།

རྒྱལ་ཡོངས་རྒྱུ་ཡུང་དང་གནས་གཤིས་རིག་པའི་ལྟེ་བ་ གི་ གནས་སྤྱད་དང་འཁྲིལ་བ་ཅིན་ ཕྱི་རང་ལུ་ རྫོང་ལཱ་གས་ མཐོ་ཤོས་ར་ ན་ཉིང་ཚོ་རྫོང་ ཁྱི་བི་ལྟེ་ལུ་ཤེས་27 བློ་དམི་དེ་ འདས་པའི་ལོ་15 ནང་འབོད་ལུ་ མཐོ་ཤོས་ཅིག་ཨིན་པས།

དེ་ཡང་ གླི་ལོ་2017 ལུ་ རྫོང་ལཱ་གས་དེ་ ཁྱི་བི་ལྟེ་ལུ་ཤེས་ 20.6 ལས་བཀལ་མེད་པ་ཨིན་པས།

ལྟེ་བའི་སྤྱི་ཤིང་སྤྱང་སྤྱོད་འགོ་དཔོན་གོང་མ་ རྒྱལ་ཁྲིམས་བཟང་ པོ་གིས་ སྤྲུམ་མི་འི་ནང་ ལོ་ཐོག་གི་ འབྲུབ་ཐོན་མི་དེ་ གནས་ གཤིས་འབྲུར་བགོད་ལུ་བརྟེན་ འོང་སྤྱི་དེ་ཨིན་རུང་ དེ་རེས་ ཞིབ་འཛུགས་ཅིག་འབད་དེ་མེད་ཟེར་ཨིན་པས།

ཁོ་གིས་འབད་བ་ཅིན་ གནས་གཤིས་འབྲུར་བགོད་དང་ དམིགས་བསལ་དུ་ ཚོ་རྫོང་ཡར་སང་འགྱུ་ལུ་བརྟེན་ འབྲུབ་ ཚུ་གིས་ཡང་ གོ་ཟ་ཤིང་ཚུ་ ལེ་ཤ་ཟ་དོ་ཡོད་པ་ད་ ཨར་མི་ཁྲམ་དེ་ གནས་སྤྱོད་འགྱུ་མི་ འབྲུབ་ཅིག་འབད་ལས་ ལུ་མེ་ལུ་ ཀྱི་ལོ་མི་ 75,000 རེ་ འགྱུར་ཡོད་པ་ལས་ རྒྱལ་སྤྲེལ་མཁྱེད་གས་ སྤྲེ་ འགྱུར་མས་ཟེར་ཨིན་པས།

པདྨ་ཏ་མང་གིས་ སྤྲུམ་མི་འི་ནང་ འབྲུབ་ཚུ་གིས་ ལོ་ཐོག་ཚུ་ལུ་ གཞན་དཔ་བཀལ་ཏེ་ ཐོན་ལཱ་གས་མར་བབས་སོང་ཡོད་པ་ལས་ གཡུམ་མི་རྩེ་གིས་ རྒྱལ་དང་ མར་ལུ་ དེ་ལས་ ཚོད་བསྟེ་ཚུ་ ནང་འབྲེན་འབད་ནི་དེ་ ཡར་སང་སོང་སྟེ་ཡོད་ཟེར་ཨིན་པའི་གནས་ ཚུ་ལ།

Tsirang farmers struggle against destructive pest

Ugyen Dorji

Five years ago, Pema Tamang, a Rangthangling farmer, harvested about 700kg of maize from his one-acre land. This helped his family, supplementing their rice supply.

Rangthangling gewog in Tsirang dzongkhag, Bhutan, has fertile soil where Pema grows maize, cereals, vegetables, and fruits. Many farmers in the area do the same, aiming for self-sufficiency. Tsirang dzongkhag is known for its vegetables in both winter and summer, helping the country's food security.

However, farmers have been facing a major challenge. Over the past five years, Fall Armyworm has damaged their crops, leading to lower yields. This pest is particularly harmful to maize.

Pema Tamang now struggles to yield even 100kg. Other farmers in Rangthangling report similar issues. The pest damages maize from its early stages to when it bears fruit, deterring their efforts. “It is no different,” she said.

The Fall Armyworm has affected not only Rangthangling gewog but also many other places in the dzongkhag.

Another farmer from Rangthangling said, “The worm’s impact goes beyond maize; it also damages vegetables.”

Farmers report increased damage during dry periods when the pests attack the crops, even rendering the plants inedible for cows.

In 2021, the pest destroyed around four metric tons of crops across 20 acres in four gewogs. Similarly, in 2022, 1.5 metric tonnes of crops were damaged in 11 acres across two gewogs.

Farmers have tried using pesticides provided by the dzongkhag and gewog agriculture officers. However, these pesticides aren't effective against the pests.

Some farmers have resorted to using cow urine and manure, but this doesn't fully solve the problem. The pests thrive in sunny weather and emerge when it rains, washing away pesticides.

Agricultural experts recommended light traps to control the pests, but many farmers are hesitant.

The spread of the Fall Armyworm has been observed in various regions. Climate change might be contributing to the pest's emergence, as increased temperatures accelerate insect metabolism. This pest can travel long distances quickly, worsening its impact. Due to these challenges, farmers are witnessing a decline in crop cultivation and an increase in food imports, impacting local food production and self-sufficiency.

To counteract the pest, experts advised farmers to sow crops after the time when armyworms lay eggs. "We were told to monitor the fields regularly and keep field boundaries clean as preventive measures," Pema Tamang said.

While pesticides are provided, they often prove ineffective due to water shortages in many places. The use of pheromone traps could be effective, but many farmers are hesitant due to religious reasons.

Farmers said that if the situation persists, crop cultivation will become discouraging and food deficiency will increase.

Tsirang Dzongkhag's water shortage problem also means that farmers are unable to plan for other crops. The spread of the Fall Armyworm has been reported in multiple gewogs, with measures taken to control it.

Farmers said that factors like decreasing soil fertility and climate change might contribute to the pest's emergence. "Climate change could increase the metabolic rate of pests like the Fall Armyworm," a farmer said.

This situation has led to a decrease in local food production and an increase in imports.

Pema Tamang laments that the destructive armyworm has decreased production, leading to more rice, oil, and vegetable imports in the village. The challenge remains ongoing, impacting both the farmers and their communities.

ལོ་ཐོག་ལུ་ གནོད་པ་རྒྱབ་མི་འབྱུང་བ་གྲག་ཐབས་ལུ་ ཡུན་ ཐུབ་ཀྱི་ཐབས་ལམ་ ལག་ལེན་འཐབ་དགོས།

ཨ་རྒྱུ་དོ་མེ།

༣ འདས་པའི་ལོ་རྒྱུ་ལ་ཅིག་ལས་ སོ་ནམ་པ་ཚུ་གི་ བྱང་
ཐུང་གསར་པ་ ཡུལ་མི་མཁ་ཟེར་མི་ ལོ་ཐོག་ཚུ་ལུ་ གནོད་སྐྱོན་
རྒྱབ་མི་འབྱུང་ཚུ་ འཐོན་མ་བཟུག་པར་ སྤྱོད་འགོག་འབད་ནི་འི་
ཐབས་ལམ་ཡོད་པ་ཨིན་ནེ།

དེ་ཡང་ ཅི་རང་རྫོང་ཁག་ རང་ཐང་གི་གཡུ་ཚན་ལས་ སྤྱི་
ལོ་ ༢༠ ལང་མི་ སོ་ནམ་པ་ཅིག་གིས་ སྤྱོད་འབད་དོ་ཡོད་པ་
ད་ ཡུལ་ཡུལ་མི་མཁ་འབྱུང་གིས་ ཡུལ་ཁྱུང་གི་ ལོ་ཐོག་གཏེ་
བོ་ཅིག་ཨིན་མི་ གེ་ཟེ་ཞིང་ཚུ་ལུ་ གནོད་སྐྱོན་རྒྱབ་མི་ལུ་བརྟེན་
ནང་འབྲིན་འབད་མི་ རྒྱ་ཚུམ་ལུ་བརྟེན་དགོས་བྱུང་ཅུག།

བྱང་ཐུང་གསར་པ་གིས་ ཡུལ་ཁྱུང་ལུ་རྒྱུང་མ་གཅིག་མེན་པར་
རྒྱུ་ལའབ་ཀྱི་ ས་གནས་ཐང་མ་ཐང་ལས་པར་ ལོ་བསྟར་
བཞིན་དུ་ ལོ་ཐོག་ཚུ་ལུ་ གནོད་སྐྱོན་རྒྱབ་ཡོད་པའི་ སྤྱོད་འགོག་
མི་ལུ་བརྟེན་བཟུ་ ཡུལ་མི་མཁ་འབྱུང་ཚུ་ སྤྱོད་འགོག་དང་
བགྲག་ཐབས་ དེ་ལས་ འཛིན་སྐྱོང་འབད་ནི་གི་ ཐབས་ལམ་ག་
ནི་ཡང་ མེད་པ་བཟུམ་སྤྱོད་ མཐོང་སྤྱད་བྱུང་མ་ཨིན་པས།

ཨིན་ཅུང་ འབྲུག་ཚོང་འཛིན་དང་ སྤྱོད་འགོག་འབད་ནི་འི་དོན་
ལུ་ རང་ལུགས་དང་ ཚོན་རིག་གཉིས་ཆ་རའི་ ཐབས་ལམ་ཚུ་
ཡོད་པ་ཨིན་པས།

རང་ལུགས་ཀྱི་ཐོག་ལས་ ཡུལ་མི་མཁ་སྤྱོད་འགོག་དང་ ཚོང་
འཛིན་འབད་ནི་འི་ ཐབས་ལམ་དེ་ཡང་ ལོ་ཐོག་གི་ཞིང་ཚུ་ ཉིང་
སངས་ས་བཞག་ནི་དང་ འབྲུག་ཀྱི་གནོད་ཉེན་ཚུ་ དབྱེ་ཞིབ་དང་
ལྟ་རྟོག་འབད་ནི་ གཡུ་མ་རྒྱབ་ནི་ ལོ་ཐོག་བཟུང་ནི་འི་ དུས་

ཚོང་མོར་ནི་ ས་ཞིང་བཟུང་ལྟུང་བཟོ་ནི་ དེ་ལས་ ལོ་ཐོག་ཚུ་ ཡུ་
རྒྱལ་ལག་ལེན་འཐབ་མི་མེན་པར་ སོ་ནམ་པ་ཏེ་ བཟུང་ནི་ཚུ་ཨིན་
པས།

ཚོན་རིག་ཐོག་ལས་འབད་བཟུང་ནི་ འབྲུག་འབྲུལ་འགྲོ་མ་བཟུག་
པར་ ཚོང་འཛིན་སྤྱོད་ བཞག་ནི་དང་ སྤྱོད་འགོག་དང་ ཚོང་འཛིན་ དེ་ལས་ འཛིན་
སྐྱོང་འབད་ནི་འི་དོན་ལས་ ཐབས་ལམ་གྱི་ ལམ་སྟོན་དང་
མི་འི་ ཐབས་ལམ་ཚུ་ ལག་ལེན་འཐབ་པ་ཅིན་ འབྲུག་བགྲག་
འཛིན་འབད་ཚུགས་ནི་ཨིན་པས།

ཐབས་ལམ་ཚུ་གི་ཕན་ཁྱད་?

འབྲུག་ཡོད་དབང་འཛིན་གྱིས་ ལོ་ཐོག་གནོད་པ་བགྲག་མི་ ཡུལ་
མི་མཁ་འབྲུག་ སྤྱོད་འགོག་དང་ ཚོང་འཛིན་ དེ་ལས་ འཛིན་
སྐྱོང་འབད་ནི་འི་དོན་ལས་ ཐབས་ལམ་གྱི་ ལམ་སྟོན་དང་
འབྲུག་བསད་སྤྱོད་ཚུ་ བྱིན་ཐོག་ལས་ སོ་ནམ་པ་ཚུ་ལུ་ རྒྱབ་
སྐྱོར་འབད་བཞིན་དུ་ཡོད་ཅུང་ ཅི་རང་རྫོང་ཁག་བཟུམ་ཅིག་ལུ་
ཆ་བཞག་པ་ཅིན་ ཐབས་ལམ་དེ་ཚུ་གིས་ སོ་ནམ་པ་ཚུ་ལུ་ ཕན་
ཁྱད་བྱུང་མ་ཚུགས་པས།

སོ་ནམ་པ་ཚུ་གིས་ སྤྱབ་མི་འི་ནང་ ཁོང་གི་ ལོ་ཐོག་གེ་ཟ་
ཚུ་ འབྲུག་དེ་ཚུ་ལས་ ཉེན་སྐྱོབ་འབད་ནི་འི་ ཐབས་ལམ་ག་
ཅིར་བཟོན་ཅུང་ གྲགས་ལེམ་མ་ཚུགས་པར་ཡོད་ཟེར་ཨིན་མ་
ད་ གནས་གཤམ་འགྱུར་བཟོན་ལུ་བརྟེན་པའི་ གནོད་ལེན་འཐོ་
མཐུད་དེར་ འབྲུག་པ་ཅིན་ སོ་ནམ་གྱི་ ལུ་འབད་ནི་ཚུ་ བཞོལ་
བཞག་དགོས་ འཐོན་ནི་མས་ཟེར་ཨིན་པས།

ཀྱལ་ཡོངས་སྡེ་ཤིང་སྤྲང་སྒྲོབ་ལྟེ་བ་གིས་ འབྲུབ་དེའི་ཞིབ་དང་ ལྟ་རྟོག་འབད་ནི་ལེ་ ལས་མི་ཅིག་ བཟོ་སྡེ་ཡོད་མི་དེ་ཡང་ ལོ་ ཐོག་ཚུ་ ཉེན་སྲུང་འབད་ནི་འོ་དོན་ལས་ དུས་ཚོད་ཁར་ བཟོ་དོན་ བྱིན་ཐབས་ལུ་ཨིན་པས།

ཨར་མི་ཁྲམ་འབྲུབ་ཀྱི་དོན་ལུ་ དུག་ཉུང་སྡེ་ཡོད་པའི་ འབྲུབ་ སྤྲུལ་འདྲུལ་ལྟེ་ དེའི་ཞིབ་འབད་ཡོད་པ་ད་ སྡེ་ཤིང་སྤྲང་སྒྲོབ་ ལྟེ་བའི་ནང་ཡོད་མི་ འབྲུབ་བསཏེ་སྤྲུལ་ཚུ་ ཉུམ་པ་མེད་པ་ལས་ བརྟག་ཞིབ་ལས་མིས་ འགོ་འདྲན་འཐབ་ཅུག།

སོ་ནམ་ལས་ཁུངས་ཀྱི་ འགོ་དཔོན་ཅིག་གིས་ སྤྲུལ་མི་འི་ནང་ འབྲུབ་ཚུ་ བཀག་ཐབས་ལུ་ ཐབས་ལམ་དང་ ཐབས་ཤེས་ཚུ་ སོ་ནམ་པ་ཚུ་ལུ་ གོ་བཟོ་སྤྲོད་དོ་ཟེར་ཨིན་པས།

སོ་ནམ་དང་སྤྲོད་ཐོན་ཐོ་ ཡེ་ཤེས་དཔལ་འབྱོར་གྱིས་ སྤྲུལ་ མི་འི་ནང་ རྒྱུ་ཁག་ཚུ་གིས་ འབྲུབ་ཚད་འཛིན་འབད་ནི་ལུ་ ཐབས་ལམ་སྤྲོ་ཚོགས་བཏོན་ཅུང་ ཁེ་ཕན་ཅིག་ བྱུང་མ་ཚུགས་ པའི་ཁར་ གཞུང་གི་རྟོང་ལས་ལས་ ཨར་མི་ཁྲམ་ བཀག་ཐབས་ ལུ་ དང་པ་ར་ རྩ་མེད་གཏང་ནི་ལུ་ གཙོ་མི་བཟུང་དོ་ཟེར་ བཤད་པ་ཨིན་པས།

སོ་ནམ་པ་ཚུ་གིས་ འབྲུབ་ཤི་ནི་དོན་ལས་ སྤྲུལ་ཚུ་ ལོ་ ཐོག་ཞིང་གི་ ཕྱི་ཁ་ལས་པར་ ཤིང་གི་འདབ་མ་ཚུ་ལུ་ གཏོར་ བཞག་དོ་ཡོད་པ་ལས་ ཆར་པ་རྒྱབ་ད་ སྤྲུལ་ག་ར་ འབྲུག་བདེ་ལ་ རྩ་དེ་གིས་ ཁེ་ཕན་དེ་ཅིག་ར་ འབྱུང་མི་ཚུགས་ཟེར་ སོ་ནམ་སྤྲོད་ པོ་གིས་ བཤད་པ་ཨིན་པས།

གནད་དོན་དེ་ལུ་བརྟེན་ སོ་ནམ་པ་ཚུ་ལུ་ འབྲུབ་བསཏེ་སྤྲུལ་ ཚུ་ གཏོར་དགོ་པའི་ སེམས་ཤུགས་བསྐྱེད་བཅུག་དོ་ཡོད་ཅུང་ ཁོང་གིས་ ཉམ་ཚུགས་པར་ གཞུང་ལས་ མི་མེད་སྤྲོད་པ་སྤྱོ་ འཐོབ་ནི་ལུ་ སྤྲུག་སྤྲོད་པ་མས་ཟེར་ཨིན་པས།

སྤྲུལ་ཚུ་གཏོར་བའི་སྐབས་ ཨར་མི་ཁྲམ་ཤི་ཅུང་ སོ་ནམ་ལས་དོ་ ཡོད་པ་ལས་ ཚོ་རྒྱུད་ཡར་འཕར་འགྱོམ་ད་ ལོག་འཐོན་ཉེན་ཡོད་ ཟེར་ཨིན་པ་ད་ སྤྲུལ་ཚུ་གཏོར་མི་ལུ་བརྟེན་ ལོ་ཐོག་གོ་བཟོ་

བསྡུ་གསོག་འབད་བའི་ཤུལ་ལུ་ ས་ཞིང་ཚུ་ མེ་གཏང་པ་ཅིན་ ཨར་མི་ཁྲམ་འཐོན་ནི་ལས་ སྤྲུལ་འགོག་འབད་ཚུགས་ཟེར་ སོ་ ནམ་སྤྲོད་པོ་གིས་ བཤད་པ་ཨིན་པས།

ཁོ་གིས་འབད་བ་ཅིན་ གལ་སྲིད་ སོ་ནམ་པ་ཅིག་གིས་ འབྲུབ་ རྩ་མེད་གཏང་ནི་དོན་ལས་ ལོ་ཐོག་ཞིང་ཚུ་ མེ་གཏང་ཅུང་ ཉེ་ འདབས་ཀྱི་ སོ་ནམ་པ་གཞན་ཚུ་གི་ ལོ་ཐོག་ཞིང་ཚུ་ མེ་མ་ གཏང་པ་ཅིན་ འབྲུབ་འཐོན་འོང་ཟེར་ཨིན་མ་བཞིན་དུ་ དེ་ཡང་ གཏན་འཇགས་ཀྱི་ ཐབས་ལམ་ཅིག་ཨིན་ཟེར་ཨིན་པས།

འབྲུབ་བཀག་འཛིན་གྱི་གྲོས་འདེབས།

རང་བཞིན་ཐོན་སྐྱེད་མཐོ་མཐོ་སྤྲོད་ལུ་ ལེགས་སྤྲོད་བ་ དབང་ པོ་ལེབ་ཅ་གིས་ འབྲུབ་ཚད་འཛིན་འབད་ནི་དོན་ལུ་ གྲོས་ འདེབས་བཀོད་མི་འི་ནང་ སྡེ་ཤིང་ཚུ་ སོ་སོར་སྤྱོ་ བཞག་དགོ་པ་ མ་ཚད་ ཤིང་གི་རིགས་ག་ཅི་ཨིན་ཅུང་ ཀྱལ་ཁབ་ནང་ འབག་ འོང་པའི་སྐབས་ ཁྲིམས་དོན་དབང་འཛིན་ཚུ་གིས་ དམ་དམ་སྤྱོ་ ཚད་འཛིན་འབད་དགོ་ཟེར་ཨིན་པས།

ཤིང་དང་ ཤིང་འབྲས་ཚུ་ ནང་འདྲེན་འབད་མ་ད་ ཚད་འཛིན་ ཐབས་ལམ་ཚུ་ ལག་ལེན་མ་འཐབ་པ་ཅིན་ འབྲུབ་ཀྱི་སྤྲོད་རྟོག་ དང་ ལུག་གུ་ཚུ་ ཀྱལ་ཁབ་ཚུ་ནང་ འཇམ་ཏིང་ཏི་སྤྱོ་ སྤྲུལ་དོ་ ཡོད་པ་ལས་ དེ་ཚུ་ ནང་འདྲེན་འབད་བའི་སྐབས་ འབྲུག་སོ་ ནམ་ཟེ་ཆས་ཁྲིམས་དོན་དབང་འཛིན་གྱིས་ ལོ་ཐོག་ལུ་ གཏོར་པ་ བཀལ་མི་ འབྲུབ་བཀག་ཐབས་ལུ་ ལྟ་རྟོག་དམ་སྤྲོད་འབད་ནི་ དང་ འགར་ཁུར་ཚུལ་ལྟན་ འབག་དགོ་ཟེར་ དབང་པོ་ལེབ་ཅ་ གིས་ བཀོད་ཅུག།

ལེགས་སྤྲོད་བ་གིས་ གཙུག་ལག་གོང་མའི་ ཤེས་ཡོན་སྤྲུང་ ད་ སྤྲུལ་ཨར་མི་ཁྲམ་འབྲུབ་ཀྱི་སྐྱར་ལས་ ཞིབ་འཚོལ་འབད་ ཡོད་པ་ཨིན་པས།

མ་ཁས་མཆོག་ཚུ་དང་འབྲེལ་བ་ཅིན་ ལོ་ཐོག་སོན་བཏབ་ནི་གི་ དུས་ཚོད་ཚུར་འཐོན་ནི་ ཡང་ཅིན་ བར་འབྱུངས་འབད་བ་ཅིན་ འབྲུབ་ཚུ་ བཀག་འཛིན་འབད་ཚུགས་ནི་ཨིན་ཅུང་ ས་གནས་ཀྱི་

སོ་ནམ་དང་འབྲེལ་བའི་ སྤྱོ་ལྟན་གནས་སྤྲུངས་ ལེགས་ཤོམ་སྤྱོ་ ཤེས་དགོ་ཟེར་ཨིན་པས།

ཁོང་གིས་ འབྲུབ་བཀག་ཐབས་ལུ་ རང་ལུགས་ཀྱི་ ཐབས་ ལམ་དང་ འཕུལ་རིག་ སྤྱོ་ལྟན་ཐབས་ལམ་ཚུ་ ལག་ལེན་ འཐབ་དགོ་པའི་ གྲོས་འདེབས་བཀོད་ཡོད་པ་ད་ གལ་སྲིད་ ལོ་ ཐོག་ཚུ་གི་ བཅུད་འཛིན་སྤྲོད་འབད་བ་ཅིན་ ཨར་མི་ཁྲམ་གྱིས་ གཏོར་པ་རྒྱབ་ཅུང་ ཐོན་སྐྱེད་ལེགས་ཤོམ་འོང་ནི་ཨིན་པས།

ཨིན་ཅུང་ ཡུ་རི་ཡ་བཟུམ་མའི་ ལུད་ ནའི་ཤོ་མེན་ ལག་ལེན་ འཐབ་ནི་ལས་ འཛིན་དགོ་ཟེར་ བཤད་པ་ཨིན་པས།

ཀྱལ་ཡོངས་སྡེ་ཤིང་སྤྲང་སྒྲོབ་ལྟེ་བའི་ སྡེ་ཤིང་སྤྲང་སྒྲོབ་གོང་མ་ ཚུལ་ཁྲིམས་བཟང་པོ་གིས་ ཤུལ་མའི་གོ་བཟོ་དུས་ཚོད་ནང་ དེའི་ཞིབ་འགོ་འདྲེན་འཐབ་སྤྱོ་ འབྲུབ་བསཏེ་སྤྲུལ་གསར་པ་ཚུ་ གསར་བཏོན་འབད་འོང་ཟེར་ཨིན་པ་ད་ ཨར་མི་ཁྲམ་གྱི་ གཏོར་ ལེན་ལུ་ གོ་བཟོ་རིགས་ མ་འདྲུལ་ཚུ་ དེའི་ཞིབ་འབད་མ་དང་ འབྲེལ་ ཚུལ་དང་ ལྟན་ཅེ་ མོང་སྤྲོད་ དེ་ལས་ གསར་སྤྲུང་རྒྱུ་

ཁག་ལྟེ་ ནང་ སེའུ་མི་ མེ་རོ་ལྟན་ཤེབ་ཟེར་མི་ ལག་ལེན་འཐབ་ སྤྱོ་ འབྲུབ་ཀྱི་གུངས་ཁ་ བཟུ་ནི་ཨིན་མ་ལས་ དེ་གིས་ དུས་ ཚོད་ཤེས་ཏིག་ནང་ འབྲུབ་བསཏེ་སྤྲུལ་ཚུ་གཏོར་ནི་ལུ་ ལྟན་ ཐབས་འབྱུང་འོང་ཟེར་ཨིན་པས།

སྡེ་ཤིང་སྤྲང་སྒྲོབ་ལྟེ་བ་གིས་ འབྲུབ་དེ་གིས་ ལོ་ཐོག་ལུ་ གཏོན་ སྤྲོད་ཀྱུ་མི་ལུ་ ཞིབ་འཚོལ་འགོ་འདྲེན་འཐབ་འཐབ་མེད་ཅུང་ ཅིས་ལོ་ 2023-24 ལུ་ འབྲུབ་ཀྱིས་ གོ་བཟོ་ཐོན་སྐྱེད་མེད་པ་ བཏང་མི་ཚུ་ལུ་ བརྟག་ཞིབ་འབད་ནི་ཨིན་པས།

ཁྲིམས་ལག་ལེན་དང་མཉམ་འབྲེལ།

སོ་ནམ་པ་ཚུ་ལུ་ གཅིག་སྤྲོལ་འབྲུབ་འཛིན་སྤྲོད་འབད་ཐངས་ཀྱི་ སེམས་ཤུགས་བྱུགས་བྱིན་དོ་ཡོད་པ་ད་ ཀྱལ་ཁབ་ནང་ འབྲུབ་བཀག་ ཐབས་ལུ་ སྡེ་ཤིང་བཅའ་ཁྲིམས་ 1993 ཅན་མ་ལུ་བརྟེན་ སྡེ་ ཤིང་དང་ དེ་གི་ཐོན་སྐྱེད་ཚུ་ ནང་འདྲེན་དང་ ཕྱིར་ཆོང་བཞུད་དེ་ ཀྱལ་ཁབ་ནང་ འབྲུབ་གསར་པ་འཐོན་ནི་ལས་ བཀག་འཛིན་ འབད་ནི་ལུ་ ལྟན་ཐབས་བྱུང་ཅུག།

སོ་ནམ་སློན་པོ་གིས་ སྲིད་བྱས་དང་ བཅའ་ཁྲིམས་ལེ་ཤ་ཡོད་ ཟུང་ ལག་ལེན་འཐབ་ནི་ལུ་ ཐོ་ཤོག་སྟེ་ཡོད་ཟེར་ བཤད་པའི་ ཁར་ ཉག་མ་ཚལ་དང་ སོ་ནམ་ལས་ཁུངས་ ས་གནས་གཞུང་ དེ་ལས་ སོ་ནམ་པ་ཚུ་གིས་ མཉམ་འབྲེལ་ཐོག་ལས་ ལཱ་མ་ འབད་བ་ཅིན་ འབྲེལ་ཚུ་མེད་གཏང་མི་ཚུ་གས་ཟེར་ཨིན་པས།

དེ་འབད་མ་ལས་ འབྲེལ་ཡོད་ལས་འཛིན་ཚུ་གིས་ འབྲེལ་གྱི་ དཀའ་ངལ་སེལ་ཐབས་ལུ་ མཉམ་འབྲེལ་གང་དག་ འབད་ དགོཔ་བཞིན་དུ་ ཨ་ར་མི་མཚུ་ གནམ་གཤེས་འབྱུར་བཟོད་ ལུ་བརྟེན་ བྱུང་དོ་ཡོད་པ་ལས་ སྲིད་བྱས་དང་ བཅའ་ཁྲིམས་ག་ ཅིར་ཨིན་ཟུང་ ཉན་འབྲེལ་ཐོན་ས་དང་ ས་ཁྲིའ་འཛིན་སྐྱོང་ དེ་ ལས་ འབྲེལ་ཚུ་ཐོན་པའི་སྐབས་ གཤོད་ལེན་འབད་ནི་དེ་ ཁག་ ཆེ་ཟེར་ སོ་ནམ་སློན་པོ་གིས་ བཤད་པ་ཨིན་པས།

གནད་དོན་དེ་ལུ་ མཐུན་ཁྱེན་དང་ མཁས་མཆོག་ དེ་ལས་ འབྲེལ་ཡོད་ལས་སྡེ་ཚུ་ལས་ མཉམ་འབྲེལ་དགོ་ཟེར་ སོ་ནམ་ སློན་པོ་གིས་ བཤད་པའི་ཁར་ གནམ་གཤེས་འབྱུར་བཟོད་ལུ་ བརྟེན་ ལོ་ཐོག་གི་འབྲེལ་དང་ ཉན་གཞི་ཚུ་ ལོ་བསྐར་བཞིན་དུ་ མངམ་འཐོན་ཉན་ཡོད་པ་ལས་ གཤོད་ལེན་གྱི་དོན་ལུ་ ག་སྤྲོག་ འབད་དགོ་ཟེར་ བཤད་པ་ཨིན་པས།

འཛམ་གླིང་སྤྱི་ཚོགས་གྱི་ ཁྱེན་རན་མར་ཕབ་བརྟག་ཞིབ་སྟན་ཁུ་ ༢༠༢༡ ཅན་མ་དང་འབྲེལ་མ་ད་ སྤུལ་ཨ་ར་མི་མཚུ་དེ་ འཛམ་ གླིང་ནང་ ཐོན་ཏེ་ཡོད་པ་ལས་ འཛམ་གླིང་གིས་ དང་ལེན་འབད་ དགོཔ་བཞིན་དུ་ བཟའ་འབྲེལ་དང་ སོ་ནམ་ཚོགས་སྡེ་གིས་ ལུང་ རྩོགས་དང་ རྒྱལ་ཁབ་གྱི་ གནམ་ཚད་ནང་ ཡུན་བརྟན་ཐོག་ ལས་ ཨ་ར་མི་མཚུ་དེ་ བཀག་འཛིན་དང་ འཛམ་གླིང་ནང་ ག་ར་ ལས་ མཉམ་འབྲེལ་ངེས་བརྟན་ཡོད་པ་ བཟོ་ཐབས་ལུ་ མཉམ་ འབྲེལ་འབད་ཅུག།

འཛམ་གླིང་སྤྱི་ཚོགས་ ཁྱེན་རན་མར་ཕབ་བརྟག་ཞིབ་སྟན་ཁུ་འི་ ཞིབ་འཚོལ་པ་ཚུ་གི་ ཞིབ་རྟོག་དང་འབྲེལ་མ་ད་ ཟད་འགོ་

ཉུང་ཤོས་དང་ རྩམ་སྦྱོར་ལག་ལེན་མ་འཐབ་པར་ སོ་ནམ་དང་ འབྲེལ་བའི་ སྤྱི་ལཱ་གནས་སྤངས་གྱི་ ཐབས་ལམ་བཏོན་ཏེ་ འབད་བ་ཅིན་ ཨ་ར་མི་མཚུ་བཀག་འཛིན་འབད་ཚུགས་ནི་ཨིན་ པས།

གལ་སྲིད་ ཐབས་ལམ་ཚུ་ དུས་ཚོད་ཁར་ མ་བཏོན་པ་ཅིན་ མ་ འོངས་པ་ལུ་ ཉན་འབྲེལ་དང་འབྲེལ་བའི་ དཀའ་ངལ་ཚབས་ ཆེན་ཅིག་ལུ་འབྱུར་ཏེ་ བཟའ་འབྲེལ་ཉན་སུང་ལུ་ ཐོ་ཤོག་ཉན་ ཡོད་པའི་གནས་ཚུལ།

Fighting the Army Worm

... farmers grow desperate for lack of lasting solutions

Ugyen Dorji

The maize harvest in Tsirang for this year is over. Farmers battled hard against the invasion of Fall Armyworm and could save much of their crops.

Farmers said that the fight was not over. At least not yet given the lack of an effective pest control mechanism.

Fall Armyworms have been invading fields in Tsirang and other farms across the country every year. Agriculture officials and researchers have been trying to help through various means. However, the impact of these efforts has been limited, farmers said.

Most farmers use the conventional method of controlling the fall armyworm by clearing the boundaries around their fields, regularly monitoring crops, improving soil fertility,

altering the sowing dates to create unfavourable conditions for the pest, and practising crop rotations.

Agriculture officials recommend farmers monitor the pest build-up, spray the pesticides and set pheromone traps.

National Plant Protection Centre (NPPC) has been monitoring pest incidents and cautioning farmers of outbreaks. The centre carried out four low-toxic insecticides after the pesticides the centre provided were found ineffective in controlling the pests.

An official from the agriculture department said that they briefed farmers on pest control.

Agriculture Minister Yeshe Penjor said that although numerous mea-

asures have been taken the government prioritised resolving the pest issues.

“Farmers are spraying the pesticide on the maize leaves when it rains and the pesticide is washed away and it is not working,” he said.

Farmers, he said, are encouraged to use the spray guns but many cannot afford them.

“Though the army worms die after spraying the pesticides, the genes are left and it can damage the crops due to increase in temperature. So it is good if the farmer burns out their field after harvesting their crops,” Lyonpo said.

However, if even one farmer does not burn the infected plants, it will not help to mitigate the pests and the worms will recur. “So the permanent method to overcome the pest problems is to burn the fields.”

A lecturer of the College of Natural Resources (CNR), Ongpo Lepcha, recommends quarantining the plants and a relevant authority should strictly monitor the import of plants.

“If regulatory measures are not taken while importing plant and plant products, eggs and young ones of many pests can be easily introduced here,” said the lecturer who studied the worm in his Master’s degree.

He said that the pest problem can also be managed by either preponing or postponing the sowing dates from the actual sowing dates.

However, implementing this method requires a good understanding of the agro-ecosystem of the area.

If the nutrient is managed well in the crops, the worm-affected maize can still grow and give a certain yield. However, one should avoid nitrogen fertilizers like Urea as they can make plants more susceptible to pests, said Ongpo Lepcha.

NPPC’s Senior Plant Protection Officer Tsheltrim Zangpo said that the centre will conduct research in the next maize season and will introduce the new pesticides.

He said that they will evaluate maize varieties against the worm

and monitor its population using sex pheromone traps in four Chukha, Lhuentse, Mongar, and Sarpang. “With this, we can use pesticides at the correct time.”

The NPPC has not conducted research on the effect of FAW on food production (maize) though. In FY 2023-2024, NPPC plans to conduct damage assessment on maize production.

Lyonpo said that although there are many policies and Acts, they are not properly implemented.

The minister said that to overcome the pest problem all stakeholders should work together. “The pests are emerging due to climate change and it is very important to implement the policies and rules in the pest-prone area and confront the pests.”

If serious measures are not taken on time, the pest-related problems will have implications on the country’s food security in the long run, Lyonpo said.